

OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Kardinal Carlo Maria Martini, s. 1
Terrorisme eller rettmessig selvforsvar?

Michael Amaladoss s.j., s. 6
Religioner for fred

Hubertus Lutterbach, s. 9
Den 11. september og den
fundamentalistiske fristelse

Susanne Kjekshus Koch, s. 12
Bind en krans av roser

Intervju med sr. Intemerata s. 13
«... med kjærlighet og varsomhet»

Biskop John W. Gran, s. 17
Preken ved en avskjed

Polsk kandidat til Nobels fredspris, s. 21
Marian Zelazek – en nobel prest

Jo Neve s.m., s. 23
Ved pater Antoine Ivens' bortgang

BÆREKRAFTIGE BROER

Den 11. september, årsdagen for attentatene på World Trade Center og Pentagon, er bare dager unna. Og vi kjenner den vonde knuten som har sittet i tanke og hjerte siden da: en dump frykt for «hva blir det neste», og en slags beklemtthet på religionens vegne; en slags sinne og skamfullhet over hvilke ugjerninger mennesker kan få seg til å begå i religionens navn. For det var Gud de påberopte seg, Muhammed Atta og hans medterrorister! En uhyggelig påminnelse om «egen» – les kristen – fortid. For også kristne, til og med på høyeste hold, har trodd at bål og brann mot de vantro kunne være Gud velbehagelige gjerninger.

Mangt er blitt usikrere siden den 11. september. To ting synes imidlertid sikrere, to forhold som preger en del av stoffet i dette St. Olav: Behovet for religionsdialog er mer presserende enn noensinne, skal vi inngå det «clash of civilizations» som statsviteren Samuel R. Huntington advarte mot midt på 1990-tallet; samtidig er selve dialogen blitt vanskeligere. Frontene synes å hardne, spesielt i forhold til islam, og religionsfrihetens kår er magre mange steder. Men religionsfrihet, blir pave Johannes Paul II ikke trett av å minne om, er en grunnleggende menneskerett.

Dialog med andre religioner er, i likhet med støtte til religionsfriheten, av nyere dato i den katolske kirke: Her som i forholdet til andre kristne, var det Det 2. Vatikankonsil (1962-65) som brakte det endelige omslaget fra fordømmelse til dialog. «Den katolske kirke forkaster intet av det som er hellig og sant i disse religioner. Med oppmerksomhet betrakter den disse handle- og levemåter, disse regler og læresetninger som nok i mangt avviker fra det den selv fremholder, men som likevel ikke sjelden reflekterer en stråle av den sannhet som opplyser alle mennesker,» fastslo konsilfedrene (Nostra aetate, 2). Og nåværende pave sier i encyklikaen Redemptoris missio (1990) at «vi trenger å se lenger og bevege oss lenger ut i terrenget, fordi vi vet at 'vinden blåser dit den vil'.» Og han gir oss intet valg: «Alle kristne må derfor være forpliktet til dialog med troende av andre religioner, slik at gjensidig forståelse og samarbeid kan øke.»

Religionsdialog har vært emne i St. Olav ved flere anledninger. Et knippe sitater kan være opplysende. «Jo mer man åpner seg i ekte dialog med andre religioner, jo mer oppdager man sin egen religion,» sa den tyske teologen og religionsforskeren Michael Fuß i et intervju gjengitt i St. Olav i 1999. Og året etter sier biskop Michael Fitzgerald, sekretær i Det pavelige råd for interreligiøs dialog, at «på et visst plan dreier interreligiøs dialog seg om å etablere gjensidig forståelse og harmoni slik at medlemmer av ulike grupper kan leve sammen i fred. Og det innebærer å få bukt med fordommer og etablere forståelse for hverandre. Men jeg tror også det dreier seg om et annet plan, hvor dialog betyr en prosess hvor vi åpner oss (-) ikke bare for hverandre, men åpner oss overfor Gud. Den bakenforliggende tanke er at vi alle er ute på en reise, og at vi hjelper hverandre underveis. Hvor ferden vil ende, ligger i Guds hender.»

Til slutt noen sitater fra inneværende nummer, hvor tre skribenter søker å plassere hendelsene den 11. september og utviklingen siden i et religionshistorisk og dialogisk, men også selvkritisk perspektiv. «Interreligiøs dialog, som gir den enkelte religion mulighet til å se seg selv i lys av 'en annen', kan bidra til å dra i gang interne reformprosesser,» håper den indiske teologen og jesuitten Michael Amaladoss i artikkelen «Religioner for fred». Mens Milanos kardinal Carlo Maria Martini i artikkelen «Terrorisme eller rettmessig forsvar?» bl. a. konstaterer at «selvødeleggelsens vanvidd opptrer i utallige former i dagens kulturer og truer alle». Og den tyske religionshistorikeren Hubertus Lutterbach påpeker i en artikkel om «Den 11. september og den fundamentalistiske fristelse» at «Jesu budskap betyr et brudd med en rekke allmennreligiøse forestillinger: Ingen hevn eller gjengjeldelse mer, men 'elsk dine fiender'».

Fromme, kloke, utfordrende ord. Til dels vel optimistiske i dagens situasjon? Ikke minst optimisme må til for å bygge bærekraftige broer til en fredeligere fremtid. Optimisme – og selverkjennelse.

terrorisme eller rettmessig selvforsvar?

AV KARDINAL CARLO MARIA MARTINI

I de siste månedene har man søkt etter lys i mange ulike bibeltekster. Jeg vil ta utgangspunkt i Luk 13,1-5. Her møter vi to uttalelser eller reaksjoner fra Jesus, begge gjelder alvorlige politiske voldshandlinger og smertelige naturkatastrofer:

Nettopp på denne tiden kom noen og fortalte ham om de galileerne som Pilatus hadde drept under ofringen, slik at deres eget blod blandet seg med dyrenes. Til det sa Jesus: «Mener dere at disse galileerne var større syndere enn alle de andre, siden det gikk dem slik? Å nei! Og jeg kan si dere at hvis dere ikke omvender dere, skal dere alle omkomme som

*de. – Eller de atten som ble drept da Sjiioah-tårnet styr-
tet sammen over dem, – tror dere at de var mer straff-
skyldige enn alle andre i Jerusalem? Nei, jeg sier dere at det var de ikke. Og om dere ikke omvender dere, kommer dere alle til å dø som de.»*

Jeg merker meg en eiendommelig detalj: Den hellige Ambrosius kommenterer hele det tredje evangeliet nøyaktig og innimellom nesten pedantisk, men sier ikke mye om dette stykket. Han tier om de anti-romerske følelsene som kunne ha oppstått på grunn av Pilatus' forbrytelse, og nøyer seg med å forestille seg at de galileerne som ble drept i massakren i Jerusalem, bar på en rituell skyld. Han ser hendelsen som en eksemplarisk straff «for dem som er blitt forledet av djevelen til ikke å frembære offeret med ren ånd» (Kommentar til Lukasevangeliet, VII, 159). Han unngår altså å bli innblandet i de vanskelige politiske og teologiske spørsmålene som disse hendelsene reiser, og kommenterer slett ikke Jesu overraskende og uvanlige opptreden. Men det kan ikke vi gjøre. Jesus står her overfor et virvar av etiske, teologiske og politiske problemer. Spørsmålene ligner dem han stilles overfor når det gjelder skatten som skal betales til keiseren (Luk 20,20-26), men er enda

Kardinal Carlo Maria Martini, inntil i sommer erkebiskop av Milano, er en av de sentrale eksegeter og tenkere i dagens katolske kirke og en produktiv forfatter. Artikkelen er en noe forkortet utgave av et foredrag holdt den 6. desember i fjor i forbindelse med feiringen av kirkelærerens Ambrosius (ca. 340-97), også han biskop av Milano.

alvorligere. Lukas skriver at disse spørsmålene ble stilt ham av «folk som skulle foregi troskap mot Loven, og så gripe fatt i noe av det han sa og bruke det til å gi ham i hendene på myndighetene og guvernøren» (Luk 20,20).

Også her er spørsmålene en felle, men de handler om adskillig mer urovekkende hendelser. Det dreier seg om en

Kardinal Carlo Maria Martini. Foto: Erkebispedømmet Milano.

massaker utført av staten, organisert av keiserens representanter og dertil gjennomført på et hellig sted, i templet. Massakren fant trolig sted under påskefeiringen. Mange mennesker ble drept, kanskje var det terrorister som var beredt til å ofre livet. Vi vet ikke hvor mange det var, men det er nok å minne om at Pilatus' forgjenger noen år tidligere hadde drept

3000 jøder på en gang.

Man vil altså provosere Jesus til å uttale seg og si sin mening. Vil han fordømme det politiske mordet, som hadde til hensikt å ydmyke jødene enda mer og skjende templet? Eller vil han si at det var en smertelig inngripen i form av rettmessig selvforsvar, slik mange i Israel, som mente at den utenlandske okkupasjonen var bedre enn risikoen for kaos, ville si? At det var et uunngåelig handling for å unngå nye masse mord fra en selvmordsterrorisme uten fremtid? Hadde ikke profeten Jeremias selv en gang i tiden frarådet nytteløs motstand mot den babylonske erobreren? Jeg forestiller meg at Jesus opplever at det spørsmål jødene en dag skal komme til å stille ham, svever i luften: Hvor lenge skal vi vente? Om du virkelig er Kristus, så si oss det åpent. Om du er den som vet alt, la oss vite hva som er sannhet, og hva som er urett.

Også den andre situasjonen som beskrives i Lukas 13,1-5, minner om dagens spørsmål. Den gjelder en naturlig ulykke, et tårn i Jerusalem som raste sammen og drepte 18 mennesker. Her kan vi tenke på de dramatiske hendelsene den siste tiden i tunnellene under Mont Blanc og St. Gotthard, den tragiske flyulykken på Lineate-flyplassen i Milano og andre flyulykker i det siste. Den gang som nå reiser store ulykker mange spørsmål. Er disse katastrofene uunngåelige, eller skyldes de forsømmelser, feilgrep,

ansvarsløshet eller uansvarlig uforsiktighet? Hvem er skyldig? Hvem kunne ha forhindret ulykken? Hvilke myndigheter har unnlatt å kontrollere eller har undervurdert advarslene?

Man forteller om de to hendelsene for at Jesus skal ta stilling. Mange venter at Jesus skal komme med en uttalelse mot tyrannen Pilatus. Andre ser heller at han retter kritikken mot galileerne og kaller dem gale terrorister. Når det gjelder tårnet som raste sammen, venter man at han med brennende ord vil fordømme styremaktens slarv eller allmennhetens uforsiktighet.

Men noe helt uventet skjer. Jesus tar ikke stilling for eller imot noen av de innblandede personene. Han uttaler seg ikke om hvem av hovedpersonene som kan anses å være skyldig. Han kommer riktignok med en uttalelse som vi skal forsøke å lodde dypt i. Men hans stemme hever seg over de dagspolitiske spørsmålene, hvor alvorlige de enn måtte være. Det overrasker oss kanskje, skuffer og uroer oss. La oss se hva dette kan bety for vår tid. Men la oss først merke oss følgende ord fra en forsker som har studert kristendommens oppkomst: «Sammenlignet med Israels klassiske profeter, er den historiske Jesus merkelig taus overfor mange av samtidens høyaktuelle sosiale og politiske spørsmål (-) Den historiske Jesus kullkaster ikke bare enkelte ideologier, men alle ideologier.» (J. P. Meier: *Un ebreo marginale: Ripensar il Gesù storico*, Brescia 2001, s. 189. – org. *A marginal Jew. Rethinking the Historical Jesus*, Doubleday 1994.)

Dagens spørsmål

Noe lignende skjer i dag. Spørsmålene rundt historiens hendelser og særskilt om vår tids hendelser er mange og ladet med smerte og sterke følelser, forutfattede følelseladete meninger og endog fordommer. Ofte ønsker man at en eller annen moralsk autoritet skal komme med raske og klargjørende svar (oftest i forhåpningen om å få bekreftelse på den mening hver enkelt selv allerede har gjort seg opp i all stillhet!)

De spørsmål mannen i gaten stiller i forbindelse med de siste måneders nyheter og TV-bilder, er særdeles tallrike.

Det første spørsmålet gjelder grunnen til terrorhandlingen, spesielt de mest omtalte og ødeleggende og de som angår attentatmennenes selvmord. Hvordan kan et menneske komme ut i slik ondskap og blindhet? Man undres hvor i

sinnets irrganger slike følelser av hat, av politisk og religiøs fanatisme har til huse. Hvilke følelser av personlig og kollektiv ydmykelse kan ligge bakom slike vanvittige beslutninger? Ingen og intet kan noensinne rettferdiggjøre disse handlingene eller gi dem et skinn av rettmessighet. Men vi må også spørre oss: Har vi virkelig vist fortåelse for andre menneskers og folkeslags følelse av å ha blitt urettferdig behandlet, og har vi forstått hvor store og eksplosive disse følelsene med tiden kan bli? Har vi forstått det i våre egen oppførsel som kan ha bidratt, eller faktisk har bidratt, til i stillhet å nøre opp under ulmende opprør og hat?

Hva det første spørsmål angår, må jeg også understreke det forferdelige ansvaret hos dem som kanskje har store ressurser, og som har lært seg hvordan man utnytter følelsene hos disse fanatikerne, og som utstyret dem med dødbringende redskaper ved å finansiere, bevæpne og organisere terrorister rundt om i verden, kanskje også nær oss. Også for dem gjelder følgende: Intet kan rettferdiggjøre deres handlemåte. Om dem som på denne måten utnytter enkle menneskers svakhet, bør man snarere anvende Jesu ord: «For ham var det bedre å få hengt en kvernstein om halsen og bli senket i havets dyp» (Matt 18,6). Jeg kan heller ikke glemme det som Jesus selv forbyr i Bergprekenen: å si ett eneste forulempende ord, fordi et slikt ord allerede bærer i seg frøet til hat og mord (Matt 5,22: «... den som kaller sin bror en hedning, skal svare for det i Gehennas ild»). De av oss som husker opprørstiden på slutten av 1960- og begynnelsen av 1970-tallet, vet at da de som hadde ansvar for å dømme og straffe, i stedet viste nonchalans og tok lett på

mindre utslag av vandalisme og forakt for fellesskapet, førte det til adskillig alvorligere gjerninger med dødelig utgang. Den som i dag kaster en sten og føler seg ustraffet, kan i morgen kaste en

bombe eller ta opp en pistol. 'Nulltoleranse' også for hatets ord og gester har støtte i evangeliet.

En ting er menneskelig og moralsk fordømmelse av selv det aller minste foraktens og hatets frø for å avsløre og avvæpne det, hvor det enn måtte komme fra, og hvem det enn måtte rettes

mot. En annen ting er at mange mennesker nettopp nå stiller spørsmål som snarere er av politisk og militær art: Fungerer den type aksjoner man nå foretar mot terroristene? Avskrekker de terroristene? Setter de en stopper for makabre hendelser med mennesker som levende bomber? Skaper de forutsetninger for at man skal kunne komme over uroens mange årsaker?

Få av oss har artikulerte svar på disse spørsmålene, for de er innviklede og gjelder ulike og stadig skiftende scenarier og hendelser. Men det forhindrer ikke at de tynger alles samvittighet, særlig dem som er direkte ansvarlige for å planlegge tiltak mot terrorismen, og som skal avgjøre hvilke politiske, økonomiske, juridiske eller kulturelle operasjoner som er nødvendige. Bare de kan på nært hold se om bombeangrepene og de øvrige krigsoperasjonene fungerer. Massemediene synes nemlig kun å ha begrenset tilgang til de direkte kildene for de militære strategier. Derfor våger vi ikke svare på dette spørsmålet, men det henger nær sammen med spørsmål nummer tre.

Det spørsmålet er av etisk art. Kan den krigføringen som er blitt gjennomført, og som fortsatt foregår, anses å ligge innen rammen for rettferdig selvforsvar, eller blir den i en viss grad til gjengjeldelse, vold eller hevne? Man kan ikke nekte noen retten til selvforsvar, selv ikke under henvisning til evangeliet. Men man må passe på og overvåke både seg selv og sine egne personlige og kollektive følelser slik at det som skal tjene til forebygging og rettferd, ikke skitnes til av gjengjeldelsens vellyst og hevners grenseløshet.

I reaksjonene de første dagene etter de forferdelige attentatene den 11. september kunne man fornemme visse forsiktighetens prinsipper. Men hvor befinner vi oss nå? Har kanskje seierslengselen og voldens egen dynamikk overtatt, og senket terskelen for krigshandlinger som kanskje ikke er helt nødvendige for å oppnå den opprinnelige hensikt, og som kan ramme ubevæpnede sivile? I så tilfelle forlater man prinsippet om rettmessig selvforsvar. Og bryter man med det prinsippet, skaper man mer hat og konflikter enn man løser. Dessverre er det det som i stadig større grad synes å skje i Midtøsten. På den ene side en vanvittig selvmordsterrorisme mot fredelige medborgere og mange barn, en terrorisme som ikke leder noensteds hen, og som vekker en flodbølge av sinne, indignasjon og forferdelse. På den annen side en gjengjeldelse som er vanskelig å tolke som rettmessig

'Nulltoleranse' også for hatets ord og gester har støtte i evangeliet.

selvforsvar, og som rammer ubevæpnede sivile, og endog mange barn. I tillegg kommer rene krigshandlinger. Stilt overfor dem, kan en upartisk betrakter ikke lenger forstå hvordan denne strategien skal kunne føre til den fred og sikkerhet, som hele folket ønsker i sitt hjerte, det folk som må overleve for at freden i Midtøsten og i hele verden skal ha noen fremtid.

Mange mennesker bærer på disse spørsmålene. Men selv om det gjelder alvorlige etiske spørsmål, er det ikke bare kirken, og ofte ikke først og fremst kirken, som skal svare på dem. Det er ikke kirkens oppgave å bedømme handlinger som kun få mennesker virkelig vet hvordan skjer. Ved å stille spørsmålene ovenfor, ville jeg ikke først og fremst felle en dom, men snarere hjelpe meg selv og dere til ettertanke, og fremfor alt stimulere de kompetente og ansvarlige til å veie alt de tenker og gjør på en gullvekt av rigorøs rettferdighet og respekt for alles menneskerettigheter. Antakelig er disse ansvarlige ikke mange. De er sikkert færre enn mange tror, eller hva man kan tro ut fra de mange ulike synspunkter som luftes, ofte med stor selvsikkerhet. Det er ikke mange som virkelig har tilgang til all informasjon om terroristene, deres prosjekter og ressurser. Det er ikke mange nyheter som virkelig når oss om hva som hender i krigen, og hvilke følger det får, hvordan motstanden arter seg, og hvilke siktepunkter strategene har. Jeg forstår at de politisk og militært ansvarlige har måttet betale en høy pris i form av ensomhet når de står overfor beslutninger som angår millioner av menneskers liv. Derfor er det viktig at lovgivende forsamlinger og en intelligent, upartisk og velinformert allmenn opinion utøver en stabil og metodisk demokratisk kontroll.

Jesu innstilling

Alt dette gjør Jesu innstilling i Lukasevangeliet desto mer rystende. Det finnes nemlig et fjerde spørsmål som angår vår tids terrorisme og krig. Det er et meget enkelt og evangelisk spørsmål. Hva ville Jesus si om det vi hittil har tatt opp? Hva ville han foreslå oss i Bergprekenens ånd, innen rammen av saligprisningene av de barmhjertige og fredsstifterne? I Lukas 13,1-5 ser vi at Jesus ikke gir seg inn på noen diskusjon om hvem som var skyldige i den alvorlige blodsutgytelsen, eller om jakten på syndebukker. Han hever seg over moralske oppfatninger om enkeltindivider eller grupper, og retter opp-

merksomheten mot den dypeste roten til alt dette onde: mot alles synd, mot hver enkelts maskepi med vold og ondskap. To ganger gjentar han: «Om dere ikke omvender dere, kommer dere alle til å dø som de.» Han innbyr hver og en av oss til å søke i oss selv etter tegn på medskyldighet i urettferdigheten. Han oppfordrer oss til ikke å nøye oss med å utrydde den her og der: Han vil at vi skal bytte verdiskala, at vi skal forandre vårt liv.

Til å begynne med overrasker det oss. Vi synes det er en flukt fra her og nå, at det er for høytflyvende i forhold til hendelser som krever rask beslutning og stillingtagen. Vi synes det er å generalisere omkring et problem, hvor man risikerer å blande sammen dem som har rett, med dem som tar feil, blande sammen bødler og ofre.

Men Jesus er ikke ute etter å ta bort noens konkrete ansvar. Hver og en er ansvarlig for sine handlinger og får bære følgene av dem. Derfor sier Jesus til Peter, som forsøker å forsvare ham med vold når de kommer for å gripe ham: «Stikk ditt sverd på plass igjen. For enhver som griper til sverd, faller for sverd.» (Matt 26,52). Jesus vet at hver og en må fatte sine egne moralske beslutninger i den enkelte situasjon. Men for ham er det viktig å påpeke at alle menneskets forsøk på å ødelegge det onde med våpenmakt, aldri vil gi noe varig resultat om man ikke på alvor blir seg bevisst at årsaken til det onde finnes innvendig, i hjertet og livet til hvert menneske, hver stamme, gruppe, nasjon og institusjon som er innblandet i urettferdigheten. Dersom vi ikke går i dybden og endrer vår verdiskala, kommer vi snart til å bli konfrontert med den ondskapen vi har gjort så store ytre anstrengelser for å utrydde.

Den dramatiske tiden vi gjennomlever, er en sterk oppfordring til omvendelse og til å erkjenne vår medskyldighet i verdens ondskap. Jeg understreker: med ondskapen hos alle, på alle breddegrader og ikke bare i Vesten. Den har såvisst sin skyld, sin blindhet, sine avguder, sitt allmaktsdelirium. Derfor har kirken aldri helt gjenkjent seg i denne verden eller identifisert seg med den, ikke engang i den vestlige kirke som opp gjennom historien alltid har

Selvødeleggelsens vanvidd opptrer i utallige former i dagens kulturer og truer alle.

anstrengt seg for å gi verden en sjel. I dag identifiserer kirken seg i enda mindre grad med en verden der ærefulle tradisjoner av frihet og menneskeverd lever i et klima av vekslende kompromisser og sammen med

Jesus vil at vi skal bytte verdiskala, at vi skal forandre vårt liv.

en tøylesløs individualisme som dyrker penger, suksess, image og makt. Men til tross for alt dette, kan vi ikke hevde at det bare er den vestlige verden som Jesus vil skal endre

sitt liv. Herren sier to ganger i Lukasteksten: «Om dere ikke omvender dere, kommer dere alle til å dø som de.» Selvødeleggelsens vanvidd opptrer i utallige former i dagens kulturer og truer alle. Korrupsjon, vanstyre, private interesser som settes foran allmenninteressene, diktatur og den sterke og våpnenes rett suger blodet ut av jordens utallige fattige. Det ville være altfor enkelt å utpeke bare én syndebukk eller ett offer. Ugresset og den gode sæd er ofte dypt

innfløkt i hverandre overalt på vår klode. Jesus vet at det onde finnes skjult i hvert menneskehjerte og i hver kultur. Han vet at vi er «vantro og vrangle folk» (Matt 17,17).

Med andre ord: Vi må innse at det ikke er den eller den person eller det eller det folk som er skyldige i visse farsotter som plager verden, og som blant annet viser seg i form av krig og attentater. Hver og en av oss er innblandet eller medansvarlig på sin måte.

Kanskje begynner vi – som følge av tragiske hendelser vi aldri skulle ha forestilt oss – å lytte til Jesu innbydelse til å bytte verdiskala. Da kan vi få et mer omsorgsfullt samfunn og mindre utsvevende ungdommer, ungdommer som er seg sitt ansvar for planetens fremtid mer bevisst, og som er mer rede til å lytte til kallet om å være åpne for muligheten til å vie hele sitt liv til å tjene Gud og sin neste. Vi er, Gud skje lov, de lykkelige vitner til begynnelsen på en slik positiv vandring. Vi trenger bare se oss om – med håpets øyne.

(Fra «Signum»)

Dialog, ikke sanksjoner!

Caritas Norge avviser det nye sanksjonsregimet mot Irak, og advarer mot et nordamerikansk angrep på Irak, heter det i en pressemelding. Caritas Norge går sterkt mot det nye sanksjonsregimet (Resolusjon 1409) mot Irak, som er virksomt etter 31. mai 2002. Sanksjonsendringene innebærer på ingen måte en enklere hverdag for den irakiske sivilbefolkningen. Caritas Norge er imidlertid helt enig med FNs sikkerhetsråd i at man trenger revidering av de til da gjeldende sanksjoner.

I tolv år har det irakiske folket lidd som en direkte følge av FNs

sanksjoner. Ingen vet hvor mange som er død som en følge av sanksjonene, men man antar at minst en halv million barn har dødd. Effekten av sanksjonene vil være fysisk, psykisk og kulturell lidelse i mange år framover. Irak har gått fra å være en velstående nasjon til å være en nasjon hvor store deler av befolkningen lider av underernæring, hvor utdanningstilbudet blir stadig dårligere, hvor arbeidsløsheten florerer og hvor helse-systemet slett ikke fungerer. Sanksjonene har en del av skylden for dette.

Caritas Norge mener sanksjonene mot Irak må erstattes av et

nytt forhold mellom Irak og FN. I så måte ønsker vi dialogen mellom FNs generalsekretær og Irak velkommen. Resolusjon 1409 representerer ikke noe nytt, men er gammelt innhold innpakket i nye formuleringer.

I den siste tiden har spekulasjonene knyttet til et nordamerikansk angrep på Irak blitt flere. Caritas Norge fordømmer et hvert førsteangrep på Irak. Et slikt angrep vil – etter vår mening – kun medføre økt lidelse for det irakiske folket, forverre terrorfaren i regionen, sette den globale koalisjonen mot terrorisme i fare, og svekke FNs rykte.

religioner for fred

DET FLERTYDIGE FENOMENET RELIGION – EN FREDSAKTOR?

AV MICHAEL AMALADOSS S. J.

Terrorangrepene på World Trade Center og Pentagon og den påfølgende krigen mellom en «global» koalisjon ledet av USA og Taliban i Afghanistan har fått mange til å undre seg over forholdet mellom religion og terrorisme. USA og dets allierte har lagt seg i selen for understreke at krigen mot terrorismen ikke er en krig mot islam. Terrorister er terrorister, og ikke muslimer eller, som i Serbia eller Irland, kristne. Vi står muligens overfor et sammenstøt mellom sivilisasjoner, men ikke mellom religioner.

Man kan ikke identifisere et regime med en religion: Like lite som USA representerer kristendommen, like lite representerer Taliban islam. Disse konfliktene har nemlig dyptloddende økonomiske og politiske årsaker. Måten USA i den senere tid har forstått og beskyttet sine egeninteresser i Midt-Østen på, er uten tvil én

av årsakene, men selv ikke Osama bin Laden anklager USA for å være anti-islam, men retter i stedet anklagene mot Amerikas rolle i Palestina og i Saudi Arabia.

Det betyr ikke at religionene kan si seg uskyldige i de

konflikter som pågår mellom ulike folkeslag. Religion fremmer en 'vi-følelse'. Mennesker som tilhører en bestemt religion, føler at de er de utvalgte, med en særskilt åpenbaring av eller forhold til det guddommelige. I det perspektiv blir de andre ikke bare annerledes, men mindreverdige, underlegne. Når mennesker med en annen religion ikke ses som fiender, ses de som potensielle konvertitter. En slik innstilling kan føre til proselyttisme snarere enn voldsbruk. Men når andre ikke bare ses som annerledes, men som motstandere eller konkurrenter på det økonomiske, sosiale, politiske eller religiøse området, kan den religiøse forskjellen bli brukt som redskap for demonisering. Vi er Guds utvalgte, mens de andre er 'ondskapens barn'. Slik demonisering gjør det lett med god samvittighet å angripe 'de andre', særlig hvis vi føler at vi dermed forsvarer vår religiøse identitet mot angrep fra 'de vantro'.

Michael Amaladoss s.j. er professor i teologi ved Vidyajyoti College i New Dehli og leder for Institute for Dialogue with Cultures and Religions i Chennai samt en produktiv forfatter. Artikkelen er hentet fra jesuittenes tidsskrift «America».

ST. OLAV HEFTE 8/9, 2002

Kanskje kan ingen av dagens konflikter og kriger forklares ene og alene ut fra religiøs antagonisme. Men ødeleggelse i religionens navn (ofte iblandet andre motiver) av steder og mennesker skjer i dag mange steder i verden. I USA er abortklinikker blitt angrepet, i India har hinduer drept kristne og muslimer og brent kirker og moskéer, muslimer har skutt hindu-familier i Kashmir. I Indonesia har kristne og muslimer angrepet og drept hverandre, og på Sri Lanka har buddhistiske munkar vært blant regjeringens

mest glødende støttespillere i krigen mot de tamilske hindu-separatistene.

Vi kjenner godt den glødende «anti-kommunisme» som under den kalde krigen besjelt ikke bare USA og Vest-Europa, men også kirken. Det var væpnet terrorbalanse, snarere enn fredsbestrebelse som hindret voldsbruk.

Islamist-baserte revolusjonære bevegelser i Iran og Midt-Østen var inspirert av forsvar både mot vestens sekulære materialisme, representert ved USA, og den ateistiske kommunisme i nord, representert ved Sovjetunionen. Et lignende dobbeltsidig forsvar gjorde det mulig for Bhikku Buddhadasa i Thailand å fremme en fredelige revolusjon gjennom læren om 'dharmaisk sosialisme' (*dharma* betyr moralsk orden), basert på en moderne tolkning av buddhismen. Selv i dag finnes det kristne teologer som forsvarer væpnet revolusjon i kampen for sosial rettferdighet. Den islamske *jihad*, hellig krig, begynte som en kamp mot ens egne onde tendenser og ble så brukt til å rettferdiggjøre forsvarskrig, altså noe lignende kristen teori om rettferdig krig. Og hvis man forsvarer seg selv og sine egne verdier, hva er da helligere enn de religiøse verdiene? Og en gruppering som gir en religiøs motivering for sin kamp, har lyktes i å legge en absolutt grunnvoll for sin sak. Dertil utløser det et dypere engasjement: Mennesker som dør i en slik konflikt, er ikke bare helter, de er martyrer.

Alt dette gir oss en viss ide om hvorfor religion brukes som motiv for krig. På den annen side føres jo ikke kriger bare for å beskytte våre liv, men også vår eiendom og våre økonomiske

og politiske interesser. En sekularisert bevissthet kan imidlertid ha vanskelig for å begripe at mennesker også kan gå til krig for å forsvare sin livsform og sine verdier. Og for en troende er religionens verdier de helligste. I et sekularisert samfunn hvor religion helt og holdent er blitt en privatsak, ser man kanskje ikke slikt som noe som er verd å forsvare. Og den holdningen kan i seg selv være nok til å vekke en fiendtlig innstilling hos den virkelig troende.

Men hvis religion er slikt et flertydig fenomen, kan den da være en fredsstiftende faktor? Jeg mener ja: Ingen varig fred uten religion(ene).

Religionsfrie økonomiske og politiske samfunn/ordninger er en frukt av opplysningstiden, som postulerte at den menneskelige fornuft er den endelige og ytterste veileder. Og i det perspektiv ses hver sektor av samfunnet som autonom. Økonomiske strukturer drives av jakten på profitt. Politisk orden er en avveining mellom ulike samfunnsgruppers interesser. Men frihandelen har ført til en verden med polarisering mellom rike og fattige, både internasjonalt og lokalt, og den frie flyt av global kapital har bare gjort tingene verre. Balansering av politiske interesser er ikke noe realistisk mål i en verden dominert av én supermakt. I beste fall er det en balanseakt med et par mektige nasjoner som ignorerer interessene til de øvrige nasjoner: Frihet og velstand for oss, 'skitt i de andre'.

Kan det frie profittbegjær og slik interessebalanse føre til varig fred? Jeg har mine tvil. For å oppnå ekte og sann fred, trenger vi sans for menneskelige, moralske og åndelige verdier; vi trenger anerkjennelse, respekt og aksept for den verdighet som tilkommer både enkeltmennesker og menneskelige fellesskap, og for deres kulturelle og religiøse identitet, samt anerkjennelse av og streben henimot det felles beste lokalt og globalt, og som leder til rettferd og likhet. Jeg tror ikke at en ikke-religiøs, sekulær 'orden' alene makter dette. Det mislykkede forsøk på å påtvinge verdens nasjoner en viss økologisk disiplin, er bare ett eksempel. Manipuleringen av forskjellige internasjonale organer er et annet. Religion er den eneste profetiske makt som stadig på ny utfordrer våre alt annet enn perfekte forsøk opp gjennom historien på å bygge ekte fellesskap. Det er ingen religioner som virkelig forkynner vold, og det er bare religionene som taler om tilgivelse og forsoning.

Religionene har, dessverre, ofte hatt en ten-

Interreligiøs dialog, som gir den enkelte religion mulighet til å se seg selv i lys av 'en annen', kan bidra til å dra i gang interne reformprosesser

dens til å stille seg på systemets side og rettferdiggjøre rådende sosio-politiske ordninger. Men alle religioner har også hatt profeter som taler i den Absoluttes navn og fordømmer den form for avgudsdyrkelse som søker å guddommeliggjøre menneskelige strukturer eller tillegge dem absolutt verdi. Alle religioner har et innebygget profetisk potensiale som bør oppmuntres, men det profetiske kommer ikke nødvendigvis fra de offisielle religiøse ledere. Etter den 11. september har de religiøse lederne stort sett ikke vært profetiske, selv om de har uttrykt medfølelse og oppfordret til tilbakeholdenhet hva gjengjeldelse angår.

Alle religioner anerkjenner folkeslagenes felles skjebne og er vennligsinnet overfor religiøs pluralisme. De oppmuntrer ikke til interreligiøs konflikt. Buddhismen vektlegger ikke legger spesielle ritualer, men understreker meditasjonens vei for hver enkelt. Hinduismen har alltid sett de ulike religionene som ulike veier til åndelig frigjøring, slik alle elver til slutt fører til havet. Kristendommen har kommet dithet at den anerkjenner Guds Ånds frelsende nærvær og handling i alle religioner, på måter som «kun Gud kjenner» (cf. *Gaudium et Spes*, [nr. 22], Det 2. Vatikankonsils pastorale konstitusjon om kirken i den moderne verden). Muslimer viser til påbud i Koranen som råder dem til å respektere religiøs mangfold. «Tvang i saker som angår tro, må ikke forekomme,» heter det i Koranen (2:256). Siden Gud ikke har gjort alle mennesker til muslimer, må Guds vilje godtas (10:99,11:118). Mennesker av ulik religion må ha lov til å følge sin egen vei: «Din moral er opp til deg, og min, er opp til meg» (109:6). En slik åpenhet forutsetter respekt for enkeltmennesket og for grupper ut fra skjebnefellesskap, selv om vi tror at vår vei, vår måte, er den beste. Vi vil ikke utelukke noen fra Guds kjærlighet og nåde, fordi vi alle er Guds barn.

Religionene må imidlertid også få hjelp til å rense seg selv. Interreligiøs dialog, som gir den enkelte religion mulighet til å se seg selv i lys av 'en annen', kan bidra til å dra i gang interne reformprosesser. Men ut over interreligiøs vennlighet, både bør og kan religionene bli enige om å forsvare og fremme felles menneskelige og åndelige verdier, selv om hver enkelt religion

baserer sitt forsvar på sine egne prinsipper. Rettferdighet og fred er alle religioners lære og mål. I årene etter annen verdenskrig har alle religioner frembrakt frigjørende teologier som søker å fremme rettferd og fellesskap. Når alt kommer til alt, ønsker alle religioner fred: *Shalom, Salaam, Shanti!*

Det betyr ikke at vi må å etablere 'teokratiske' stater. Både økonomi og politikk bør beholde sin autonomi, men denne autonomi kan ikke være absolutt. Begge må være velvillig innstilt til moralske prinsipper og verdier og til dialog religionene imellom.

Alle religioner innser at menneskene er ufullkomne og syndige, og at konflikter til tider er uunngåelig; derav behovet for tilgivelse og forsoning. Dette kommer positivt til uttrykk i form av kjærlighet til og omsorg for andre. Bare religionene kan fremme dette. Menneskelig fornuft og interessebalanse alene er ikke nok.

Det sies at enhver krise innebærer en mulighet. Den krisen vi erfarer i disse tider, er en utfordring til å tenke ut en ny verdensorden basert på frihet, rettferd og fellesskap inspirert av dialog mellom de ulike religionene. Utryddelse og rettsfølgelse av terroristnettverk skaper ikke fred. Det er ikke engang første skritt i den retning: Man kvitter seg kun med et irriteringsmoment. Hvis ikke forholdene endres drastisk, vil nye terrorister ta over de ledige plassene. Den virkelige oppgaven er å bygge et samfunn der rettferd og likeverd råder.

Vi trenger en ny visjon for menneskelig, globalt fellesskap.

Kort sagt: Vi trenger omvendelse. Tider som dem vi nå gjennomlever, får frem både det beste og verste i oss: mot og generøsitet, men også alle våre fordommer, vår individuelle og kollektive egoisme, vår dobbeltmoral, vår følelse av såret stolhet. Vi trenger en ny visjon for menneskelig, globalt fellesskap. Vi må finne nye måter som gjør folk i stand til å forme denne nye fremtiden. Det er eneste vei til sann fred i verden.

kultisk ren, kultiske uren?

DEN II. SEPTEMBER OG DEN FUNDAMENTALISTISKE FRISTELSE
AV HUBERTUS LUTTERBACH

«Terrorangrepene på World Trade Center i New York og Pentagon i Washington D.C., som kostet tusener av mennesker livet, bringer ikke bare spørsmålet om hva Gud har med denne minneverdige dato å gjøre, på banen. Fra kristent og religionshistorisk perspektiv melder også spørsmålet seg om hva disse anslagene har med våre gudsfeststillinger å gjøre,» skriver Hubertus Lutterbach i en artikkel i det tyske ukemagasinet «Christ in der Gegenwart». Grunnleggende i denne sammenheng er skillet mellom en åpen-personal og en fundamentalistisk religiøsitet.

Kristendommen går i de israelske profetenes spor: Også kristendommen har et åndeliggjort gudsbilde og et etisk preget menneskebilde, forestillinger som innebærer et brudd med en tradisjon som gjennom årtusener var en selvfølge, nemlig den tanke at Gud er henvist til og

krever materielle ofringer (blod-, dyre- eller mat-ofre). Både det gamle testaments profetiske visdom og det nye testaments skrifter bryter med slike tankebaner: Nå blir utgangspunktet at Gud setter men-

nesket fri – fri til å tjene ham gjennom medmenneskelighet og lovprisning, som takk for livets gave. Gjennom sin nestekjærlighet og sin forherligelse av Gud viser Jesus hva det dreier seg om i dette liv, hva en kristen livsholdning innebærer. I sin person legemliggjør han det guddommelige budskap. Det hører med at den som følger Jesus inn i dette kjærlighetsforhold til Gud, ikke automatisk kan regne ut sin lønn eller anse sin evige frelse som absolutt sikker. Dertil kommer at Jesu budskap betyr et brudd med en rekke allmennreligiøse forestillinger: Ingen hevn eller gjengjeldelse mer, men «elsk sine fiender». Ikke lenger kultisk urenhet knyttet til kroppsvesker: Det er hjertets renhet det dreier seg om. Intet samsvar mellom menneskelig handling og guddommelig vrede, i stedet overbevisningen om Guds urokkelige suverenitet.

Hubertus Lutterbach, dr. theol. og professor i kirkehistorie ved universitetet i Essen, Tyskland, har kristen spiritualitet i religions- og sosialhistorisk perspektiv som spesialområde. Artikkelen er hentet fra «Christ in der Gegenwart», nr. 46/2002..

«Koranen er absolutt»

Siden det 6. århundre før Kristus finner man også i andre høy-religioner et åndeliggjort gudsbilde og et etisk menneskebilde, og nettopp derfor er enhver form for religiøs fundamentalisme så skremmende: Ifølge dens verdenstolkning knyttes det himmelske ikke til 'personalitet', men til troen på sannhetsgehalten i fastlagte trosutsagn. Hvor brutal en slik religiøst fundert fundamentalisme kan bli, viser hendelsene den 11. september. For bak disse terroranslagene ligger på den ene side en fromhetsoppfatning som ser det guddommelige som manifestert i trosutsagn som hverken skal tolkes eller undersøkes. «Koranen er ikke noe man kan tolke, Koranen er absolutt,» hører man stadig fra terroristisk islamsk-fundamentalistisk hold (cf. «Der Spiegel», nr. 39, s. 24). På den annen side: Sett fra religionshistorisk synsvinkel er det viktig å påpeke at disse fundamentalistene løsriver grunnsetninger fra den muslimske tradisjon de står i, og fremsetter dem som absolutter, grunnet på en før-rasjonell verdensforståelse.

Muhammed Attas testament

Her følger tre eksempler på dette. USAs etterretningstjeneste, FBI, kom under sin etterforskning bl. a. over det man antar er testamentet til terrorpiloten Muhammed Atta, opptegnelser som stammer fra 1996. Allerede ved første blikk registrerer man at her er tanker og anvisninger som har med kultisk renhet å gjøre: «Verken gravide kvinner eller urene personer skal ta avskjed med meg – det fraber jeg meg.» – «Kvinner skal ikke gjøre avbikt for min død ... Det er i strid med islams lære.» – «Den som skal vaske mitt kropp der genitaliene er, skal ha hansker på, slik at jeg ikke berøres der.» – «Kvinner får ikke være til stede ved begravelsen og får heller ikke senere lov til å komme til min grav.» Slike forestillinger er på den ene side uttrykk for en før-vitenskapelig logikk og kan på den annen side ses som 'helliggjort' gjennom en lang tradisjon. Man støter på lignende tankegods både i gammeltestamentlige renhetsbestemmelser (seksual-, liturgi- og mat-tabuer, 3 Mosebok 11-18), og i de forestillinger om seksualmoral og seksuell urenheter som kom inn i kristendommen på 500-tallet (i motsetning til den nytestamentlige etikk om det rene hjertet). På denne bakgrunn er det viktig å lytte til Klaus Bergers advarsel (FAZ Sonntagzeitung 30/9-01) om at det siterte Atta-testamentet slett ikke må ses som en nøk-

kel til forståelse av kjerneinnholdet i muslimsk tro. Men det er verd å merke seg at fundamentalismen – i dette tilfellet i muslimsk form – peker tilbake til en årtusener gammel opprinnelig religiøsitet. Denne tankegangen er preget av en før-vitenskapelig, ikke-empirisk tankegang, som følger andre forutsetninger enn den vitenskapelig-empiriske rasjonalitet vi er vant til siden opplysningstiden.

Eksempel nr. to. Den samme holdning til religiøse grunnsetninger med et før-rasjonelt innhold gjenspeiler seg i terroristenes forestillinger om Vestens onde verden og

den guddommelige straff den følgelig er henfallen til. «Gud sa: 'Når de troende tar opp kampen mot de vantro, skal de troende minnes at Gud står dem bi, og at de vil seire.'» Og så følger, i Atta-testamentet, en setning som er en slags handlingsanvisning: «Husk på den Allmektiges utsagn om at Gud skal slå ned de vantro og seire over dem.» I tråd med disse ordene ser terroristene seg som profetiske menneskelige verktøy for den ødeleggelse guddommen har bestemt skal ramme Vesten. I tillegg ser de, på det personlige plan, sin dødbringende innsats som en helt nødvendig botsakt overfor Gud for den delaktighet de selv har i den utroende fiendes livsstil. «Tiden er moden til å gjøre det riktige. Vi har kastet bort vårt liv, og nå er tiden og stunden her for å hengi seg til vår Gud ... Gud vil heve deg opp og tilgi deg alle dine synder», heter det om terroristen i Atta-testamentet.

«Terrorist-martyrer» eller «jeg elsker deg»?

Det tredje eksemplet har med et forhold å gjøre som nylig ble trukket frem i sammenheng med islamsk fundamentalisme, og som også peker i retning av en før-rasjonell verdensforståelse. Islam har et like klart forbud mot selvmord som det man finner på kristent hold. En muslim som begår selvmord, blir den dag i dag ikke gravlagt på en islamsk kirkegård. Det var den palestinske islamistbevegelsen Hamas som var først ute med å hevde av en selvmordsbomber

Jesu budskap betyr et brudd med en rekke allmenn-religiøse forestillinger: Ingen hevn eller gjengjeldelse mer, men «elsk sine fiender».

ikke begår vanlig selvmord, men i stedet tar på seg martyriet ved å utføre en Gud velbehagelig gjerning: å befri hellige steder fra de 'uhelliges' nærvær. Ikke så å forstå at de så troen på selvmord-martyriet som selve utgangspunktet for muslimsk befrielseskamp – det gjorde heller ikke de afghanske mujaheddin – men de så det som et middel som tjente hensikten. Det var de arabiske frivillige krigere i Afghanistan som blåste liv i dagens martyrkult og 'foret' den innholdsmessig med urgamle religionshistoriske forestillinger. I skriftene til Abdullah Azzam, Osama bin Ladens mentor, forherliges arabere som har falt på Afghanistans jord, i den grad at det kan få en til å tro at det er livets egentlige mål og mening å la seg rive i filler av utroende, slik at man kan tre inn i paradiset. Azzam og hans tilhengere kan liksom ikke få skildret sine falne kameraters herlige tilstand godt nok. Deres kropp er ikke i oppløsning, nei, de spredte i stedet vellukt.

På samme måte som frykt for kultisk urenheter gjennom kontakt med de menneskelige kroppsvæsker, hører også forestillingen om det intakte og velluktende martyrløsemet til grunnfjellet i religionens verden. Forestillingen om at den døde lever der nede i graven (og derfor må være 'hel'), finner vi ikke bare hos egypterne tusener av år tilbake og hos middelalderens kristne (et avvik fra det nye testamentet), men også i andre religioner.

Igjen ser man tydelig at dagens teoretikere innen islamsk fundamentalisme også på dette punkt griper tilbake til før-rasjonelt tankegods, som utmyntes i en kjernesetning som så legges den enkelte muslim på

Det var de arabiske frivillige krigere i Afghanistan som blåste liv i dagens martyrkult...

hertet. Ifølge Azzam kan «terror-martyren» se frem til at i paradiset venter det ham 72 jomfruer, unge piker som ennå ikke har menstruert: Nok en gang står før-rasjonelle renhetsforestillinger i forgrunnen, forestillinger knyttet til avholden-

het og det å unngå enhver kontakt med kroppsvæsker.

Det er stor avstand mellom disse fundamentalistiske overbevisningene og annet materiale som FBI har samlet inn i forbindelse med terrorangrepene den 11. september. Den amerikanske etterretningstjenesten har i ettertid lyttet til og protokollert de telefonsamtalene passasjerene ombord i de kaprede ulykkesflyene førte med sine nærmeste. Så forskjellige disse samtaler er, er det særlig tre ord som disse nødstedte menneskene formidler: «Jeg elsker deg/dere.» Her viser forskjellen seg mellom en fundamentalistisk-lukket religiøsitet og en åpen måte å takle livet på og en åpen religiøsitet. Mobiltelefonsamtalene anskueliggjør hva det innebærer, selv i den ytterste livsfare, å sette sin lit til, og forankre sin tillit i den personlige relasjon.

For en som bygger på det budskap som ligger i Jesu tillitsskapende holdning, er det ekstra sjokkerende å oppleve at kristne-evangelikale både i USA og andre steder, bruker de fundamentalistiske motiverte terroranslagene i eget fundamentalistiske ærend. De kaller ødeleggelsene en guddommelig straff for slike uting som feminisme og utenomekteskapelig sex. Vi gjenkjenner tankegangen fra Atta-testamentet. I fundamentalismens ånd, som ingen religion i bunn og grunn er trygget mot, og for å styrke overbevisningskraften i egen argumentasjon, henviser disse kristne fanatikerne til en urgammel og religiøst sett internasjonal grunnsetning (som Jesus selv satte ut av kraft): Det formentlige samsvar mellom menneskelig velferd og guddommelig skjenket velvilje, mellom menneskelig synd og guddommelig straff.

Etter hendelsene den 11. september i fjor ser vi klarere enn på lenge den store forskjellen mellom fundamentalistisk religiøsitet og en personlig/fri livsutforming. Og spørsmålet om dialog mennesker i mellom og på det verdenspolitiske plan – kanskje særlig det siste – er mer påtrengende enn noensinne. En dialog med det mål både å demme opp for den fundamentalistiske fristelse og bevare verden for dødbringende fanatisme.

bind en krans av roser

*Ring a ring o' roses,
A pocketful of posies.
Tisha! Tisha!
We all fall down.*

Dette kjente barnerimet fra samlingen *Mother Goose* eller *Gåsemorvers*, som den kalles på norsk, har mange av oss lest som barn. Det klinger fint og er lett å huske. Men hva betyr det egentlig? *Ring o' roses* er rosenkransen, *posies* er små duftende buketter av urter og blomster. *Tisha!* betyr rett og slett «atsjo!». Summerer vi dette, er vi tilbake i den tiden da pesten herjet. Så fort noen begynte å nyse, spredte skrekken seg, og snart lå kanskje store deler av byen til sengs (*we all fall down*). Uten antibiotika og med dårlige sanitærforhold hadde man så to

remedier å ty til: De duftende bukkettene som man håpet ville holde sykdommen borte, og rosenkransen som var den beste hjelpen enten man var syk, sulten eller redd.

Hvordan gikk det så til at rosenkransen ble allemannseie og bot mot alt ondt? Det startet i klostrene, der munkene ba Davidssalmene under tidebønnene. Legbrødrene, som

ikke kunne lese, ba Fader Vår i stedet – 150 ganger for å spille de 150 salmene. De brukte en perlekrans for å holde tellingen, og gjennom århundrene utviklet denne bønneformen seg til å bli den rosenkransbønnen vi kjenner i dag.

(Tegning, v/ Jesu små søstre, fra heftet Rosenkransen, utarbeidet av Karmelittene i Tromsø. utgitt av Det Kateketiske Senter OKB 2001.)

Vi kan ha rosenkransen med oss over alt, og den er lett å lære utenat. Derfor er den lett å ty til, akkurat slik den var det i London i pestens dager. Men det er også andre grunner til at rosenkransen er så populær. Det er en egen trøst og trygghet i å holde kransen i hånden og kjenne perlene mellom fingrene.

Det er ikke først og fremst praktiske årsaker som har gjort at perler har fått en slik sentral plass i bønnelivet. Perler ble brukt som amuleter lenge før bønnekransene fikk sin form, kanskje så langt tilbake som for 40 000 år siden. Perlens form er jordens form, og den minner oss om alle livets sykluser: dag og natt, ny og ne, årstidene og generasjonene. Formen gjør at den ikke har begynnelse eller slutt. Den er et kraftfullt bilde på helheten og evigheten og dermed det perfekte symbol for menneskenes felles lengsel.

Det vennskapet med Maria som vi dyrker i rosenkransbønnen, er en stor styrke i dag på samme måte som i pestens dager, og dette er noe særegent katolsk. Oktober måned er rosenkransmåneden, en tid for å glede seg over dette vennskapet. Gleden over bønnekransen deler vi imidlertid med troende av mange slag over hele jorden. Ortodokse kristne har en egen type bønnekrans som de ber Jesusbønnen på. Hinduer, buddhister og muslimer har også bønnekranser.

Det er den samme lengselen som driver oss. Moder Teresa beskriver det slik:

Å Herre – jeg takker deg for muslimene og hinduene, og for alle mine gode venner blant dem. Hver gang en av oss møter deg i bønn, gjør du oss til bedre kristne, bedre muslimer, bedre hinduer. Gi oss alle troens gave så vi kan se deg, Herre. Amen.

Susanne Kjekshus Koch

«...med kjærlighet og varsomhet»

SR. INTEMERATA INTERVJUET AV UNNI KLEPPER JOYNT

I slutten av mai drog sr. Intemerata van der Heijden CSA fra Norge, etter 50 års allsidig og ulønnet innsats. Med henne forsvinner også den siste Antoniussøster fra landet – de første søstre kom hit i 1924. Hun stiller noe nølende til intervju, har sagt nei til andre katolske forespørsler, liker ikke oppmerksomhet omkring egen person. «Det finnes så mange andre ordenssøstre som i årenes løp trofast har tjent kirke og samfunn her hjemme, ikke minst i det skjulte, og som er vel så verd oppmerksomhet,» sier sr. Intemerata. Tilfeldighetene har gjort at de oppgavene hun har fått seg tildelt eller selv har plukket opp, har gjort henne mer synlig i landskapet, og hun har måttet tåle adskillig oppmerksomhet i forbindelse med 80-årsdag og avskjed.

Men snakke om det hun brenner for – særlig om bedre omsorg for gamle og syke i vårt land – gjør sr. Intemerata gjerne. Etter 40 års arbeid i Menighetspleien i St. Olav og St. Hallvard menigheter i Oslo, etterhvert også i Kontaktklubben for eldre og Fransiskushjelpens besøkstjeneste, vet hun hvor det skorter. Og etter så mange år i Norge er hun et stykke levende kirkehistorie. Særdeles levende, vil de som kjenner henne si: raske skritt, en storartet latter, uslittelig tjenestevillighet og varmende nærvær er hennes varemerke.

Sist St. Olav intervjuet sr. Intemerata, i 1988, sa hun bl.a. at hun innimellom hadde «lyst til å starte en liten revolusjon» på vegne av gamle og syke her i landet.

– Er du, rykende fersk 80-åring, fremdeles revolusjonær?

– På det punktet, ja! For tingene er dessverre ikke blitt bedre på omsorgssektoren – det er i hvert fall min erfaring. Ta f. eks. det siste skrittet som er tatt i her i Oslo kommune hvor de nå har kuttet drastisk – og jeg mener drastisk! – på TT-tilbudet, de gratis drosjereisene for eldre som ikke kan komme seg rundt alene til bank og butikk eller på besøk etc. Dette er ikke bare

trist, men uverdigg fordi det gjør mange syke og gamle enda mer alene og hjemmesittende og isolert enn de allerede er! Jeg har hamret på dette før, at den påviselige underernæringen hos mange eldre i vårt overflodssamfunn ikke skyldes at de ikke har penger til mat, men at de ikke er i stand til å ta seg frem til butikker og supermarkeder, eller ikke har noen som hjelper seg. Det er ikke penger folk trenger mest, det er noen som kan hjelpe i hverdagen.

Ikke alle har et nettverk av familie og gode naboer, dessuten er det ikke så greit alltid å være den som må ha hjelp til alt, påpeker sr. Intemerata. For mange betyr TT-kortene net-

topp at de føler at de har litt mer av sin gamle frihet i behold, plager og handikap til tross. Men slik frihet for gamle slitere har rike olje-Norge ikke råd til! Fordi noen kanskje ikke er så trengende, skjærer man ned for alle, også for dem som virkelig trenger det!

– Det heter «eldreomsorg», men jeg synes omsorgen blir stadig mer borte, omsorgen for den enkelte, hensynet til den enkeltes behov. Sparehensyn og lønnsomhetskrav settes øverst.

– «Bestemor på anbud» het det i avisoverskriftene for en tid siden, det dreide seg om sette omsorgstjenester ut på anbud i den tro at privat drift og et åpent, konkurrerende marked vil gi mer omsorg for pengene. Dere St. Antoniussøstre har erfaring med eldrehjem, for fra 1961 til 1989 drev dere Villa Maria på Stabekk, og du er, vet jeg, også for privat innsats i eldreomsorgen, men dine privatiseringstanker går i en litt annen retning...

– Klart at andre instanser enn det offentlige må inn igjen i eldreomsorgen! Det har jo for lengst vist seg at det offentlige ikke klarer jobben – ikke alene. Her må både mer kreativitet og fleksibilitet til, ikke minst når det gjelder å kombinere lønnet arbeid og frivillig innsats i våre institusjoner. Det er flere år siden Fransiskushjelpen, som jeg har vært nær knyttet til i mange år, ønsket å etablere et hospice for terminalt syke – et aldershjem var et annet håp i det fjerne. Men det strandet på penger, så det ble med ønsket. Kanskje er tiden mer moden i dag?

– Ikke for at vi skal ha helseinstitusjoner som driver katolsk propaganda – det var aldri en del av opplegget ved de mange katolske sykehusene ordenssøstrene tidligere drev i vårt land! Men vi trenger institusjoner med en dypere inspirasjon enn bare fysisk omsorg, hvor unnværlig den enn er. Vi trenger steder hvor det er mer plass for de åndelige sider ved tilværelsen, steder hvor vi lettere kan gå nye, mer menneskevennlige veier – lytte litt mer til hva de eldre selv ønsker, la dem få slippe mer til der de kan, i stedet for å passivisere dem slik dagens system ofte gjør.

– Vi trenger ildsjeler som kan presse politikerne og rent praktisk dra ting i gang. Og vi trenger bevisstgjøring og mobilisering blant «fremtidige omsorgstrengende» – i praksis en stor pressgruppe, skulle jeg tro! Og et voksende antall av dem er katolikker.

– Selv drar du nå til en katolsk institusjon i Nederland, et hjem for eldre Antoniussøstre. Hvordan er eldreomsorgen i ditt hjemland, det

første land i verden hvor legalt eutanasi er blitt en del av eldreomsorgen?

– Kan vi la eutanasispørsmålet ligge og heller ta frem positive sider ved eldreomsorgen i mitt hjemland? For de finnes, det vet jeg fra familie og venner – og fra min egen orden. Og jeg våger å påstå at det er bedre å være syk og gammel i Nederland enn her i Norge! I Nederland følger pengene pasienten, det vil si den enkelte eldre: støtten til aldersinstitusjonene er den samme pr. hode eller seng eller hva du vil – enten driften er privat eller offentlig. Vil man drive privat, så er midlene der, og det legges få byråkratiske hindringer i veien. Søstrene i vårt aldershjem i Asten – det er rundt 70 av dem – får midler til å kjøpe seg nødvendige tjenester, og det er lettere å betale evt. familiemedlemmer som påtar seg spesielle oppgaver.

Lang og tro tjeneste

Å stå til tjeneste, har vært sr. Intemeratas liv fra hun som 18-åring trådte inn hos «Fransiskanermisjonssøstrene av den hellige Antonius fra Padua» i Asten. Ordenen, grunnlagt av presten Gerard van Schijndel i 1913 og basert på reglene for fransiskanernes tredje orden, hadde siden 1926 arbeidet i Belgisk Kongo. For sr. Intemerata ble første «utestasjon» imidlertid Norge, et sted hun slett ikke hadde ønsket seg til! De første «Antoniussøstre», som de ble hetende her hjemme for ikke å bli forvekslet med St. Franciskus Xaverius-søstrene, var på plass i Norge to år før etableringen i Kongo, og deres virke var verken eksotisk eller misjonsorientert: Søstrene stod for husholdningen for geistligheten i Akersvn. 5 i Oslo, og hadde så å si ingen kontakt med menigheten eller samfunnet forøvrig. Slik var det i grunnen også da sr. Intemerata kom i 1946.

– Vi hadde svært liten kontakt med utenverdenen, andre ordenssøstre inklusive, minnes sr. Intemerata. – Selv med St. Josephsøstrene, som jo hadde både hospital og skole i samme gate, var det liten kontakt. Det var bare slik den gangen.

– En gang i året drog vi til St. Franciskus Xaverius-søstrenes sommersted på Sylling for å plukke bær og sylte og safte så prestene hadde syltetøy og saft ut over vinteren. Årene rett etter krigen var magre, også i bispegården, men vi søstre var vant til ikke å stille krav på egne vegne. Det var naturlig for oss å sette prestenes ve og vel øverst, om det så skulle gå på stum-

pene for oss selv. Jeg husker at da vår generalpriorinne kom på besøk, hadde vi søstre ikke annet enn sukker å ha på brødet! Det likte hun slett ikke – og det kom fluksens matsendinger fra Nederland for å bøte på vårt magre og usunne kosthold. Men vi hadde ikke hjerte til å beholde det selv, det kom på prestenes bord, det også!

Et innestengt liv og ikke akkurat slik de unge søstre hadde tenkt seg livet i en ung misjonsorden, oppsummerer sr. Intemerata i ettertid.

– Vi var ganske enkelt hushjelper for prestene, og vår arbeidskraft og innsatsiver ble i grunnen misbrukt, men vi følte det ikke slik på den tiden. Å tjene og tie var det man ventet av oss – i tråd med kirkens tradisjonelle krav til kvinner den gang, både innenfor og utenfor klostermurene. Vår nåværende generalpriorinne legger ikke fingrene imellom når hun kommer inn på deler av vår ordens tidlige historie: Hun bruker ordet «standsforskjell» om forholdet mellom geistlighet og ordenssøstre den gang. Søstre, sier hun, var ofre for en slags dobbelt diskriminering: Som kvinner og som ordenssøstre. Det er jo mangt som først går opp for en i ettertid...

Også for ordenssøstre betød Det 2. Vatikankonsil en stor befrielse og utfordring, understreker sr. Intemerata. At de fikk en mer bekvem ordensdrakt, mer egnet for ferdsel i det fri enn den gamle med et «ovnsrør» av stivetøy

rundt ansiktet som «gjorde det nærmest livsfarlig for oss i trafikken», var én ting. For de apostoliske ordene betød konsilet mer utadvendt virksomhet og mer frihet og alburom generelt, et mindre innesperret liv og større mulighet for den enkelte søster til å bruke sine spesielle talenter i medmenneskers tjeneste.

– Vår hjemlige konsilbiskop, John W. Gran, fortjener honnør for rask og besluttsom innsats for mer likestilling i kirken, og for å trekke kvinnene mer med i kirkens synlige liv og virke. Det har bl. a. betydd større aksjonsradius og kontaktflate for oss søstre og mer medvirke og –ansvar for kvinner generelt i kirken her hjemme.

Allerede før konsilet, som begynte i 1962, hadde imidlertid sr. Intemerata fått utvidet sin aksjonsradius: I 1955 sendte ordenen henne til det som den gang het Belgisk Kongo. Her arbeidet hun som «altnuligmann», som hun sier, ved en av søstrenes små misjonsstasjoner i bushen.

– Og det var virkelig bushen, minnes sr. Intemerata, – post fra Nederland tok fem uker. Men å få sertifikat var en rask og grei sak! Det var ordføreren på stedet som hadde med slikt å gjøre, og jeg trodde jo i det minste at jeg måtte ut på en kjøretur, men nei. «Jeg har sett deg løpe, du løper bra, du skal få sertifikat,» sa ordføreren! Det var det hele! Men jeg var visst en noe farlig bilist, folk holdt seg unna veien når jeg var på farten!

*Fra avskjedsfesten for sr. Intemerata i St. Hallvard kirkes menighetssal, Oslo; biskop emeritus John W. Gran til venstre, til høyre dagens Oslo-biskop, Gerhard Schwenzer.
Foto: Maria Giæver.*

Ved Kongos frigjøring i 1960 ble ordenen – og sr. Intemerata med den – kastet ut av landet, under dramatiske omstendigheter: Etter midlertidig fengsling kom søstrene seg ad omveier uskadet ut av landet.

– At vi ikke ble voldtatt eller mistet livet, skyldes, i tillegg til forsynet, ikke minst vår priorinne som var sterk og modig, sterk og stor også fysisk, sier sr. Intemerata.

Vel tilbake i Europa så det ut til at sr. Intemerata endelig skulle få den utdannelsen hun lenge hadde ønsket seg: Sykepleie-utdanning med tanke på å bli oversøster ved et aldershjem. Men så kom det bud fra Norge om at det trengtes flere Antoniussøstre.

– Og siden jeg hadde vært nordmann før, var det selvsagt at jeg dro. Og om jeg ikke ble sykepleier, så fikk jeg i hvert fall utdanning som hjelpepleier.

Det kom godt med i de mange tiår sr. Intemerata var krumtappen i den katolske menighetspleien i Oslo, altså omsorgsarbeidet for eldre og syke. Hun ble også raskt trukket inn i den besøkstjeneste som Fransiskushjelpen, grunnlagt 1956, etterhvert hadde startet, og har helt frem til nå vært en av drivkreftene bak Kontaktklubben for eldre, som den første Caritas-leder, pastor Harald Taxt, startet på 1960-tallet.

Når hun nå forlater landet, går hennes to hjertebarner, Besøkstjenesten og Kontaktklubben, over i andre hender: Fransiskushjelpen overtar ansvaret for besøkstjenesten og pater Franz Sajer sammen med en gruppe engasjerte legkvinner skal drive Kontaktklubben videre. – Skriv gjerne at begge tiltakene – og mange andre gode saker – tar imot frivillige med åpne armer, sier sr. Intemerata.

– *Det ble mange lovord under feiringen av 80-årsdagen og avskjeden. Og det kom klart frem at utrettelig tjenstevillighet og uoppslitelig humør har vært ditt varemerke, og at du har en arbeidskapasitet av de sjeldne. Men også at du, som din priorinne sa, «har den gave å kunne si direkte hva du vil og ikke vil». En annen taler påpekte at du har tungen rett i munnen, og at du både kan tenne og sette foten ned...*

– Ja, heldigvis kan jeg det, for det trengs – også i kirkelig sammenheng. Jeg reagerer sterkt på alle former for urettferdighet og maktmisbruk, men ekstra sterkt når jeg opplever slikt på hjemmebane, altså hos geistlige eller andre på kirkelig lederplass. Og det skjer, dessverre. Når

mennesker blir behandlet på urimelig og uverdigg måte av hierarkiet, da setter jeg foten ned. Og da vil jeg at det skal ordnes opp, så urett ikke blir hengende. Å feie ting under teppet, er ikke min stil. Og må aldri være kirkens! Likevel skjer det, dessverre.

Mennesker skal behandles med kjærlighet og varsomhet, er sr. Intemeratas filosofi. Det er det kirken bør møte menneskene med – da kommer de igjen. Da kommer også de unge lettere igjen – lettere enn om de møter en streng pekefinger og fordømmelse.

– *Siden vi er inne på det mer innenkirkelige: Hvordan står det til med den katolske kirke i Nederland? Stikkordene later også der til å være prestemangel og sterkt aldrende presteskaper og frafall i rekkene ellers, særlig blant de unge?*

– Bildet er nok, dessverre, det samme ja. Prestemangel er det, men det hjelper at vi har mange faste diakoner, som jo bl.a. får preke under messen og forestå sykesalving og forrette begravelser. Vi har også en god del dyktige kvinnelige teologer, som, i den grad kloke biskoper slipper dem til, har viktige ting å bidra med i forkynnelse og sjelesorg.

– *Du er selv ofte underveis med nattverdens sakrament til syke og gamle. Har du noen gang ønsket at du selv kunne feire messe under slike sykebesøk?*

– Nei, jeg har aldri ønsket å være prest. Og når jeg skal bringe nattverden til de syke, ser jeg helst at en prest er med – det er også oftest ønsket hos dem jeg besøker. Fra min side ligger det også en meget realistisk tanke bak: Det er viktig at presten kjenner de mennesker han en gang skal begrave.

Viktig at våre prester er utadventt, at de oppsøker folk, er tilgjengelige, ikke blir kontormennesker, understreker sr. Intemerata, som jo har opplevd flere generasjoner med prester her hjemme. Om hun skulle gi et råd er det: Bli mindre administrator, mer prest.

– Og de prestene som kommer fra utlandet må ikke bare lære seg godt norsk, men også sette seg inn i og verdsette norsk kultur og væremåte. Etter 50 som norsk nederlander – jeg er fremdeles nederlandsk statsborger – jeg kan si slikt høyt!

– *Vemodig at det ikke lenger blir St. Antoniussøstre i Norge?*

Sr. Intemerata tenker litt: – Også i Nederland dør ordenen ut, mens den vokser i en del utviklingsland. Det er et trekk i tiden,

som ikke nødvendigvis eller bare har med mangel på tjenestevillighet og fromhet å gjøre. Både i Norge og Nederland er det mange som følger kallet om å hjelpe, gjøre en sosial innsats, som jobb eller som frivillig innsats. Det er i grunnen det samme hvem som gjør arbeidet, bare det blir gjort.

– En ting til: Tidligere var ordenslivet for mange kvinner langt på vei den eneste måten å få realisert et liv ut over tradisjonelt familieliv, en vei til yrkesinnsats. I dag har det offentlige overtatt mange av de oppgaver som en rekke katolske ordener hadde som sitt spesialområde.

– *Når du nå forlater Norge, hva er det du vil tenke tilbake på med størst glede?*

– Arbeidet med og for de eldre, at jeg har fått utføre det, har vært den største glede, kommer det raskt fra sr. Intemerata. – Det har vært det beste i mine 50 år i Norge.

– *Slikt arbeid må være sunt! Ingen kan se på*

deg og på farten du holder at du er 80 år. Hvor henter du styrken og, ikke minst, humøret fra?

Igjen en pause: – Det har jeg i grunnen aldri tenkt særlig over! Men jeg er glad i arbeidet mitt og glad i mennesker. Og min kristentro, som jeg og mine mange søsken fikk med hjemmefra, den står for en støyt! Og støyter har det vært, men, som min venner sier, «du bare ler av det, du».

– Hadde jeg ikke kunnet le, sier sr. Intemerata alvorlig, – da hadde jeg blitt gal! Det finnes så mye elendighet. Så får en prøve å hjelpe så godt som en kan. Mer kan en ikke gjøre.

– *Dine mange venner og bekjente har en velbegrunnet anelse om at pensjonisten Intemerata ikke blir sittende med hendene i fanget, men raskt drar i gang et eller annet – for syke og eldre?*

Svaret – en strålende latter – sitter ennå i ørene.

Avskjed med sr. Intemerata

Biskop *John W. Grans* preken i St. Hallvard kirke 22.5 - 02
Tekst: år 2, onsdag etter 7. søndag i kirkeåret.

«Den som ikke vet hva godt han kan gjøre, synder om han lar det være,» sier apostelen Jakob i sitt åpenhjertige og tilnærmet utfordrende brev til «de tolv stammer i diasporaen».

Vi har uten videre lov å se på oss selv, vi katolikker og andre kristne i dagens stadig mer religiønsfremmede samfunn, som likeledes tilhørende en diaspora – en diaspora som det gjelder ikke bare å bevare, men hjelpe til fornyet styrke og utvikling.

Gjennomgangstemaet i apostelens brev er at de fattige og ringe anses som de egentlige arvinger av Guds rike. Denne verdens velhavende og mektige, derimot, roper han ve over.

Det synes meg at denne tekst – som faktisk er dagens foreskrev-

ne – passer særdeles godt i nærværende sammenheng. Både våre fransiskanere, vår menighetspleie og Fransiskushjelpen har sitt sentrum her og sitt virke særlig blant samfunnets forfordelte og ressursvake elementer – om enn ikke bare, for også andre, som lider ondt, erkjennes å trenge medmenneskelig forståelse og støtte for å holde ut i en tid og i et overteknologisert samfunn, som det kan stå en skremmende kulde av, og som særlig eldre personer føler seg stadig mindre innforlivet med. Ja, har vi ikke her en annen form for ressursfattigdom som kan være like tung å bære som armod?

Søster Intemerata har i alle de år hun har virket blant oss, evnet å skjære alle over en kam, som det heter. Hennes trofasthet i det daglige – såvel som i det årvisse – har vært beundringsverdig, kanskje skulle jeg heller si: betagende.

Mange vil stå eksistensielt fattigere tilbake når hun, som uavvendelig er, nå må forlate oss.

Da er det en virkelig trøst i den viten at vi, ifølge vår kristne tro, ikke skilles for godt når en person forsvinner fra vår midte. For vi alle, uten unntagelse, beveger oss mot en terskel, vår jordiske ferds egentlige – om enn foreløpige – mål.

På den annen side av denne terskel skal vi, om Gud vil, treffes igjen, og da i forening med Ham som i dagens evangelievers klart uttaler: «Jeg er veien, sannheten og livet; ingen kommer til Faderen (det vil si: gleden i Guds rike!) uten gjennom meg.»

Der, i Vårherres evige bolig, er vi alle eslet til å gjenfinne hverandre – i en lykke som vi enn så lenge umulig kan fatte. For evnen til den opplevelsen vil vi først få i gave der og da. Derfor sier vi i tillitsfull enkelhet: På gjensyn! og ikke farvel.

Vi har imidlertid også hørt en annen kort bibeltekst i kveld. I evangeliet er vi vitner til et annet lite oppgjør, så og si på kammeret: «Mester,» sier apostelen Johannes til Kristus, «vi så én som driver demoner ut i ditt navn, en som ikke var i vårt følge!» Jesu så avholdte disippel er forarget, uforstående. Hvorledes kan en hvemsomhelst påberope seg Kristus, ja, til og med drive ut demoner i hans navn, uten å være tilsluttet disiplenes krets?

For Johannes var det en og samme sak å tro på Kristus og tilstrebe å bli hans følgesvenn. Jo lenger Johannes hadde tilhørt den indre kjerne omkring Mesteren, desto mer overbevist var han om at dersom en disippel først hadde sagt A, måtte han også si B og løpe alfabetet ut for til slutt å oppnå den store sendelsen, med Mesterens autoritet i ryggen. Men nå var vår vordende apostel altså kommet over en frekk person som helbredet syke og drev ut demoner i Jesu navn – usurperende hans egen autoritet, men uten å nærme seg hans disipler! Mannen måtte stoppes!

Som sagt, så gjort. Sannsynligvis har Jesu følgesvenner forgjeves søkt å snakke mannen til rette. Derpå har de nok anvendt kraftigere lut uten at vi kjenner omstendighetene. Det betegnende er at de forsøkte.

Betegnende, fordi det samme

har skjedd om og om igjen i kirkelige sammenhenger opp gjennom historien: Ja, hver gang Kirkens høye herrer kom over en person – eller en gruppe – som påberopte seg Kristus, men uten å slutte seg til *dere*s samfunn, har de funnet seg beføyet til å gripe inn: «Nei, hør her! Dette går ikke! Dere får ikke utlegge evangeliet slik på egen hånd! Herren har gitt oss eneretten til å spre hans budskap og drive ut ånder i hans navn. Så lenge dere ikke står tilsluttet oss, har dere ingen slik rett.»

Denne oppfatning er ikke bare feilaktig, men også på forhånd fordømt til å mislykkes, fordi den står i så åpenlys kontrast til Jesu egne ord: «Forbyd ham det ikke.»

Disse ord bør nok regnes til de mer mysteriøse vi kjenner fra Frelserens munn, for her synes han å skyve til side vederheftige teologiske momenter. Forbyd ham det ikke! «Dere,» synes han å si, «er mine disipler, som jeg sender ut i verden slik som Faderen har sendt meg, med det samme oppdrag og myndighet. 'Den som hører dere, hører meg!' Allikevel sier jeg dere. Forbyd ikke denne mannen å gjøre under i mitt navn, selv om han ikke skulle høre til min utvalgte flokk.»

Jeg vil tro at disiplene, som så ofte før, må ha bedt Kristus å gi dem en nærmere forklaring i ene-

rom. «Dine ord forvirrer oss,» har de vel sagt, «for med dem synes du å undergrave den myndighet du har gitt oss. Hvorfor er vi blitt kalt, dersom forkynnelsen kan spres også uten oss?» Og Kristus vil sannsynligvis ha svart: «Selvsagt kan noen misbruke mitt navn, men hva angår det dere? Til dere sier jeg: Legg ikke hindringer i veien for én som gjør bruk av mitt navn bare fordi han ikke har sluttet seg til dere. Er det da så viktig *hvem* det er som forkynner? Er det ikke viktigere at man i det hele tatt snakker om meg? At mørket må vike for mitt budskap? Så lenge denne mannen er for meg, er han også for dere, og har mer til felles med dere enn hva som skiller. Nei, tenk da heller over *hvorfor* han har unnlatt å slutte seg til dere.» Dagens tankekors!

Ifølge Markus konkluderte Kristus med ordene: «Ingen som gjør en virksom gjerning i mitt navn, vil snart etter kunne tale ille om meg. For den som ikke er mot oss, er med oss.»

La meg meg til slutt få tilføye: Det eiendommelige i denne vår tekst er ikke minst at hin selvproklamerte forkynner virkelig var i stand til å drive ut demoner. Hvorledes kunne han øve autentiske jærtegn om ikke Gud hadde vært med ham?

bok- omtale

Jacob Jervell:

Jesus. Bibelens fire evangelier

De norske Bokklubbene 2002

Er det tegn på intellektuelt og åndelig liv dette at en privat oversettelse av våre fire evangelier får stor dekning i media – eller er det tegn på det motsatte: stivbenthet og prinsipptryteri, dogmatisme og flisespikkeri?

En privat oversettelse er ikke noe nytt på norsk. Vi har jo Erik Gunnes' fra 1968, og skal man sammenligne Jervells med en allerede foreliggende oversettelse, må det bli denne og ikke Bibelselskapets fra 1978 (NO 78).

Jervell er kortere og mer pregnant i formen, her blir vi spart for den form for kollokvialisme som skjemmer Gunnes' oversettelse fordi den hele tiden er pepret med småord og uttrykk som gjør teksten tung å lese, skjønt den norske progformen hos Gunnes ellers er eminent.

En forskjell er selvfølgelig at Jervell åpenbart oversetter fra gresk, mens man hos Gunnes får inntrykk av at oversettelsen egentlig er en fornorskelse av Jerusalembibelen.

Dette siste bringer oss til et poeng som er blitt slått opp i våre media: GEHENNA. Katolske kristne i Norge har levd med denne formen heller enn *helvete* siden 1968, uten at dette har tiltrukket seg offentlighetens oppmerksomhet (Gunnes benytter også her Jerusalembibelens forslag). Per Lønning gikk også inn for en slik oversettelse i sin utmer-

kete bok «Rundt omkring Jerusalem».

Problemet for Jervells kritikere er selvfølgelig ikke oversettelsen som sådan, men det at vi her har en nytestamentlig professor av internasjonalt format som i tillegg til å være studert, våger å tenke teologisk – tenke selv! – og ikke bare gjenta det andre tenker og mener (noe som gjør de fleste teologer her hjemme til lite mer enn buktalere, og som derved fratrar dem retten til å kalle seg teologer: teologi er som bekjent kunsten å tenke selv). Jervells kjenne-tegn er en frisk og fornyende mening om dette og hint (bl. a. jomfrufødselen) – og det preger oversettelsen.

Eksemplene står i kø straks man begynner å gå på jakt etter 'personlige' eller 'subjektive' trekk i oversettelsen, og vi kan bare trekke frem noen eksempler her.

Johannesevangeliet er alltid et spennende utgangspunkt for hver ny oversettelse, fordi dette evangeliet alltid setter oversetteren på en vanskeligere prøve enn tilfellet er med de andre evangelistene. Her blir man først og fremst slått over den friske, men kanskje litt for private oversettelse av Faderen (gr.: ho pater) med Far (Far vil, Far sier, Far gjør, Far bestemmer, Far kan o.s.v.). Problemet med å gå over fra bestemt til ubestemt form er at man da like godt kunne skrive Mor. Far og Faderen er ikke helt identiske ord (nærmest kommer han kanskje med «Gud Far»). Ellers noterer vi oss moderniseringer av mål og vekt

(kilometer, for eksempel) ved siden av tradisjonelle uttrykk. Er oversettelsen «disippelen/ham Jesus elsket» et innlegg i homofilidebatten? Er oversettelsen «i min Fars hus er det rom for alle» et innlegg i helvetesdebatten? Pilatus' residens er – takk og pris – ikke gjengitt med det tradisjonelle «borgen», men med «residensen», hvilket er en god løsning og ikke historisk villedende (siden det dreier seg om Herodes' gamle palass og ikke Antoniaborgen).

Leser vi oversettelsen av Markus, er den så direkte og enkel at den gjør god rett mot originalen. Men er det virkelig nødvendig å beholde den forslitte og ikke helt korrekte oversettelsen «tømmermann» i stedet for «håndverkeren»?

Matteus inneholder mange interessante formuleringer, uten at vi har plass til å gå inn på dem alle (den mest kjente pr. dags dato er gehenna). I Bergprekenen er «de fattige» gjengitt med «makteløse», hvilket er en interessant om enn politiserende løsning. «Fristelser» gjengis med «prøvelser» (kap. 4), som også er interessant, men ikke identiske. «Stjerneforskere» er en modernisering av det greske *magoi*, og som all modernisering er den anakronistisk.

Alt i alt er det mange fordeler med private oversettelser fremfor komitearbeider. Siden Gunnes på mange måter fornorsker Jerusalembibelen, kan det kanskje hevdes at vi her har å gjøre med noe nytt i det norske teologiske

landskap. Spørsmålet er bare om noen her hjemme ønsker noe nytt eller ikke. Striden omkring Jervell er nettopp en strid som går på dette: Til hvilken grad er selvtenkning tillatt i det religiøse Norge? Og oversettelsen rammes av denne striden straks den ser dagens lys.

Hadde det stått strid om denne dersom oversettelsen hadde vært den samme, men oversetterens navn et annet?

Et annet spørsmål er innledningen.

Jervell følger det som med årene er blitt en vanlig oppfatning om evangelienes tilblivelse. Svakheten med denne er iøynefallende – den fratar Johannes-evangeliet all verdi som historisk kilde (kronologisk, politisk, geografisk, biografisk o.s.v.). Ingen

som kjenner professorens faglige produksjon, vil bli overrasket her. Øyenvitner skriver ikke bøker, fastslår han. Men det er nettopp det de gjør – i antikk som i moderne tid. Straks vi kommer til det fjerde evangelium, finner vi at professoren er en mann som ikke kan tro sine egne øyne. Tvert imot blir han utrolig konvensjonell og vitenskapelig sett like dogmatisk som sine kritikere.

Er han likevel ikke i stand til å tenke selv, tenke selvstendig?

Johannesevangeliet viser seg igjen og igjen å være en mulig vei ut av det uføret som moderne evangeliekritikk er kommet opp i (se f. eks. J. P. Meiers monumentale studie av Jesus: «A Marginal Jew»). For en anmelder som står i den engelske teologiske tradisjonen, vil Jervells vitenskapelige

ortodoksi virke avlegs, ja, direkte gammeldags. Navn som Doss, Farrer og Robinson burde minne oss om at Schweitzers apokalyptiske Jesus hører bedre hjemme i Bayreuth enn i evangelieforskningen.

Men intet av dette rokker ved oversettelsens verdi. Den er renslig og direkte, kraftfull og pregnant, den er tankevekkende og nytenkende – på samme tid som den er personlig og til tider subjektiv (eller endog privat).

Til sist: Bør denne godkjennes til bruk i våre gudstjenester? – Spørsmålet oversendes herved biskopen.

Kjære professor – tusen, tusen takk, nok en gang!

Aage Hauken o.p.

leserbrev

Utålmodighet er også en dyd!

Intervjuet med biskop Gerhard Schwenzer i siste nr. av St. Olav var både opplysende og påkrevet. Vi som er opptatt av framgang i det økumeniske arbeidet, har lenge følt at det beveger seg i sneglefart, og her får vi altså vite at prosessen faktisk pågår, men samtidig blir det stadig klarere at den går sakte. For sakte, vil nok mange si, og legge til at samtalen foregår på et plan som ligger himmelhøyt over folks religiøse liv. Biskopen sier at «vi er kommet til et punkt hvor man virkelig må gå i dybden, og hvor det trenges tid, refleksjon og forskning». Men hvor er dette punktet da? Ligger det et sted hvor legfolket kjenner seg hjemme? Står vi overfor en forskningsoppgave hvor teologiske spesialister beskjefter seg

med ting som rett ut sagt angår oss lite? Opplever mange det samme som jeg – nemlig at det å stanse opp for å drive teologisk finsnitning likefrem er tidsspille?

Biskopen nevner det økumeniske møtet i Strasbourg i fjor hvor man altså ble enige om ikke å drive polemikk, men holde seg til saksdiskusjon og arbeide aktivt for religionsfrihet og samvittighetsfrihet «samt mye annet som er blitt en selvfølge for mellomkirkelig samkvem i vår del av verden». Måtte det virkelig et internasjonalt møte til for å bli enige om slike selvfølgeligheter? Og hva har man oppnådd med denne enighet? Strasbourg-møtet var en oppfølging av det økumeniske møtet i Graz i 1997 – hvor blir det av et gjennombrudd? «Viktige ting gjenstår å avklare,» sier biskopen, ting som paveembedet og Marias plass. Paven har bedt andre kirke-

ledere om hjelp til å definere hans egen status. Har han fått svar på det, hvorfor har ikke vi legfolk fått rede på det?

Biskopen sier også at han ikke har noen tro på en snarvei til felles nattverd «fordi det kan føre til at den teologiske prosessen vil stoppe opp».

Å! Hva skal vi med den teologiske prosessen om vi legfolk – vi som er kirke! – beslutter å gå i spissen her, bekjenne oss til den samvittighetsfrihet som Kirken har gitt oss, og dele bord og brød med trosfeller i andre kirkesamfunn? Som en demonstrasjon av vårt sterke ønske om å bli ett? Og som en demonstrasjon av vår utålmodige samvittighet?

For vi er utålmodige, vi har rett til å være utålmodige, og mange av oss mener oppriktig at også vi kan ta et initiativ.

Per Bang, Oslo

en nobel prest

POLSK KANDIDAT TIL NOBELS FREDSPRIS

I fem år satt han i konsentrasjonsleiren Dachau, men kom fra det med livet; i 50 år har han arbeidet i India, de siste tre årtier i en leprakoloni han selv har bygget opp, et lite samfunn som gir verdighet og håp til mennesker nederst på samfunnsstigen. Og han har i det stille ytet stort til økt respekt mellom kristne og hinduer: Utnevnelsen til «æresbrahmin» ved den høyeste geistlige ved Jaganatha-templet i Puri, et av hinduenes helligste steder, sier sitt. Nå har en polsk komite bestående av politikere (bl.a. tidligere statsminister Tadeusz Mazowiecki), professorer, forskere og to tidligere Nobelprisvinnere, Czeslaw Milosz og Wislawa Szymborska, foreslått den 84 år gamle polske presten Marian Zelazek SVD til Nobels fredspris 2002.

Den beskjedne og mediesky pateren har, i likhet med Nobelprisvinneren Mor Teresa, viet det meste av sitt liv til de fattigste og marginaliserte: Det var han som først ga Mor Teresas søstre opplæring i omsorg for leprapasienter. Hans historie er både vond og vakker.

Han ble født i Polen i 1918 i en barnerik og dypt religiøs familie. «Mine knær husker godt de lange bønneøktene med rosenkransen hver kveld,» minnes pater Zelazek i ettertid. Depresjonen på 1920-tallet førte til at familien måtte forlate gården sin og flytte inn i trange kår i byen Poznan. Som 14-åring ble Marian elev ved et gymnasium for gutter med draging mot prestekall og misjon. I 1937 begynte han som novise hos «Det hellige ords misjonærer» (SVD). Den 2. verdenskrig førte ham og 26 medstudenter til Dachau: De hadde motsatt seg nazistene ordre om å forlate klosteret. Prestekallet ble styrket i Dachau: På mindre enn tre år døde 14 av hans klassekamerater. Han

følte han seg mer og mer som deres arvtaker, og lovet Gud at om han kom ut av denne «graven», skulle han gjøre sitt beste for å fylle deres plass. Lidelsene gjorde ham ikke bitter, men styrket troen på hvert enkelt menneskes verdi og ønsket om å øke det gode i verden ved selv å gjøre godt.

I 1948 ble han presteviet og meldte seg som frivillig til den misjonsstasjon ordenen skulle overta i India: Siden guttedagene hadde han vært fascinert av Mahatma Gandhis ikke-volds vei, *ahimsa*. Det var en internasjonal gruppe som reiste ut: åtte tyskere, tre amerikanere, to nederlendere, to irer, tre australiere, to slovakere og to polakker. De første årene var arbeidet først og fremst rettet mot adivassi-folket, urbefolkningsstammer i den uveisomme jungelen rundt Orissa. Hovedsatsingen var skoler for barn og unge. Etterhvert ble 117 grunnskoler etablert! Også på annet vis grodde det i misjonærenes spor: I dag teller 'misjonen' 180: tre biskoper, 119 SVD-fedre, 14 legbrødre, syv SVD-prestestu-

denter og 37 bispedømmeprester – alle innfødte, bortsett fra en tysker og pater Marian selv.

Siden 1975 har pater Marian arbeidet i byen Puri, et av de helligste stedene for Indias hinduer med den berømte helligdommen viet Lord Vishnu eller Jagannath, som daglig oppsøkes av store pilgrimsskarer. I utkanten av Puri ligger Korunalaya Leprosy Care Center, pater Marians livsverk. Bakgrunnen for senteret var de uverdige forholdene i lepra-koloniene i området. «Og en leprakoloni,» forklarer pater Marian, «er der leprasyke som har tapt kampen mot sykdommen og om en plass i samfunnet, bor. Leprapasienter som i tide får den nødvendige medisinske hjelp, blir friske – og det offentlige arbeider på å utrydde sykdommen. Men lepra som ikke behandles – og mange prøver å skjule sykdommen av redsel for å bli utstøtt av familien og samfunnet – fører til at kroppsdeler deformeres, etterhvert også til tap av lemmer, blindhet og andre lidelser. Men det verste er 'stigmatiseringen', det å være uønsket og utstøtt av samfunnet.»

Senterets målsetting er å vise disse menneskene at de er ønsket og gi så mange som mulig et alternativ til tiggerstaven. Det betyr: Å gi medisinsk behandling og hjelp til rehabilitering, så langt det går; bringe smilet tilbake hos mennesker på håpløshetens rand; gjøre livet i 'kolonien' så normalt som mulig. Lepra ødelegger det ytre nervesystemet så man mister følelse og lett sårer seg, særlig på føttene, som er mest utsatt, derfor har senteret et verksted som lager spesialsko for leprasyke. Og her lages tau av jute, den er såpass myk at den ikke gjør vondt verre for lepraskadde hender. Det lages tau og matter av kokosfiber, og her er systue, kjøkkenhage og

kyllingoppdrett. Og i «Mercy Kitchen» kan de som er for syke eller for gamle til endog å tigge, få mat og klær, medisiner og tak over hodet. Et brønnprosjekt sørger for vannpumper som selv en ødelagt hånd kan mestre.

Midlene til å dra i gang alt dette? Blant pater Zelazeks talenter er tydeligvis også evnen til å mobilisere hjerter og kapital for den gode sak. Et eksempel: Faste penger fra en speidertropp i Sveits sikrer en kopp melk om dagen til de godt over hundre yngre barna i leprakolonien.

«Til å begynne med var det en del skepsis fra hinduenes side til vårt arbeid,» forteller pater Zelazek. «En representant for de lokale myndighetene fulgte lenge nøye med for å finne ut om vi 'drev med proselyttisme', som han forklarte i ettertid da han hadde sett at det gjorde vi ikke.» Sympatien fra hinduene vokste, og det var en merkedag da den øverste presten ved Jagannathtemplet kom for å skrive inn sitt barnebarn ved «Paters skole», som den kalles. «Ved juletider er området rundt kirken vår full av hinduer som kommer for å ære det nyfødte Jesusbarnet. Og daglig oppsøker rundt 60 mennesker, de fleste muslimer, leserommet vårt ved siden av i kirken,» forteller pater Marian. I Puri, «denne ortodokse hindu-byen», har man gudskjelov ikke merket noe til den fiendtligheten overfor kristne som har ført til både mord og brann flere steder i India.

«Det er ikke vanskelig å gjøre det gode, hvis man bare vil,» er pater Zelazeks leveregel. Og oppfordring!

UKJ

(Kilder: *Inside the Vatican* samt materiale fra den polske ambassade.)

ved pater Antoine Ivens' bortgang

Maristpater Antoine Ivens døde 30. juli i sin fødeby Hulst i Nederland. Han var født 23.8.1917 og virket som prest i Norge fra 1953 til 1999; fra 1957 til 1980, var han sogneprest i Asker og Bærum menighet, Stabekk. Han var en skattet prest og sjelesørger. Vi gjengir den preken som sogneprest Jo Neve, også han marist, holdt under en requiemmesse for pater Ivens i Mariakirken på Stabekk den 7. august

For vel en uke siden, fikk jeg beskjed fra Nederland om at pater Antoine Ivens var gått bort. Han døde tirsdag 30. juli. Han ble begravet lørdag 3. august i sin hjemby Hulst. Mange medbrødre, familie og venner var kommet til Hulst for å ta avskjed med ham. Hovedcelebrant ved requiemmessen var vår provinsial, mens jeg holdt prekenen og ledet avskjedsriten. Et gregoriansk mannskor sang, under ledelse av pater Ivens' bror.

I min preken begynte jeg med å si at man måtte se seg godt rundt i den praktfulle gotiske kirken vi befant oss i, med de fantastiske linjer som peker oppover, mot himmelen. Jeg er overbevist om at denne kirken – menighetskirken i Hulst – ble av vedvarende betydning for pater Ivens' liv. I denne kirken ble han ikke bare døpt, gikk til første kommunion og ble konfirmert, men allerede meget tidlig var det her grunnlaget ble lagt for hans senere liv som prest.

Hans far og mor – min onkel og tante – var meget fromme, kjære, humoristiske og arbeidssomme mennesker. Hans far var deltidsgangantist i denne store kirken. Det betydde den gang at han spilte og sang minst tresifret messer om morgenen hver dag og i tillegg kom vielses- og requiemmesser og andakter. Som barn fulgte Antoine gjerne sin far til kirken hver eneste dag. Og da er det ikke så rart at det vokste frem en lengsel i ham om selv å bli prest en gang.

For seks år siden feiret Antoine sitt 50-års prestejubileum. I den anledning kom en liten, men humoristisk bok ut om hans presteliv, fortalt til og ført i pennen av Jan Christian Mollestad. Boken kalte de *Født til prest*. Såvidt jeg vet, har han aldri tvilt på at dette var hans livsvei: å leve og arbeide som prest. Prest ville han bli! Og fordi maristene

hadde et gymnasium for prestekandidater i hjembyen Hulst, var det hans naturlige valg: å bli prest som marist. Gymnaset var en internatskole, en skole hvor man både gikk i undervisning, bodde og levde.

Det var mange hindringer i veien før han kunne vies til prest i 1946 i nærheten av Differt ved den fransk-luxemburgske grense. Det begynte allerede på gymnaset i Hulst. Da han var i 15-16 års alderen, fikk Antoine bukhinnebetennelse og måtte i all hast legges inn på sykehuset. Det var på en søndag. Han måtte opereres så fort som mulig. Men legen måtte komme langveis fra og trengte til og med en ferge for å komme til Hulst. Det var første gang Antoine var meget nær døden. Resten av skoleåret var han på sykehu-

Pater Antoine Ivens ved 50-årsfeiringen som prest. Foto: Baby Johannessen©

set og etterpå hjemme for rekonvalesens. Men han ville gå videre og meldte seg igjen etter sommerferien for å fortsette å lære fransk og tysk, latin og gresk. Algebra og matte likte han ikke noe særlig, men et musikalsk talent hadde han arvet etter sin far. Han var flink til å spille piano og orgel, og snart satt han bak orgelet i presteskolen og gjorde omtrent det samme som hans far gjorde i menighetskirken.

Etter sitt novisiat avla Antoine sine første klosterløfter i oktober 1938 og begynte sitt prestestudium med filosofi i Fürstenzell ved Passau i Syd-Tyskland. Men et halvt år senere ble han igjen alvorlig syk: tuberkulose. Den gang hadde man ennå ikke penicillin eller andre medisiner for denne meget smittsomme sykdommen. Han kom på et sanatorium i Nederland. Det var i begynnelsen av krigen i 1940 og 41. (Sanatoriet la meget nær den nederlandsk-tyske grense, men noen tysk soldat viste seg aldri på sykehusområdet). Igjen var døden meget nær, så nær at Antoine havnet på det såkalte 'grønne rom', hvor nesten alle pasienter døde. Antoine overlevde.

Nå hadde han allerede mistet nesten tre år av sitt studium. Allikevel fortsatte han sin livsvei: «født til prest». Mange ville da sikkert allerede ha gitt opp prestekallet. Til tross for så mange vanskeligheter, gikk han videre, trofast mot sitt kall, slik Abraham hadde vært trofast mot Jahve, helt siden Gud hadde kalt ham fra Ur i Kaldea, til tross for så mange hindringer. Dessuten vitner det om en stor lojalitet til de løfter Antoine hadde gitt i 1938.

Etter prestevielsen i 1946, kom han til Hulst, Glanerbrug og så tilbake til Hulst. Alt som hadde å gjøre med musikk, fikk han hånd om. Det kom da også som en stor overraskelse, da hans provinsial anmodet ham om å reise til Norge for å arbeide som prest der. Det likte han! Høsten 1953 forlot han Hulst og reiste med båt fra Antwerpen til Bergen. I Bergen ble han til august 1954, for så å flytte til Hønefoss. Der trengte man en ny kirke ved siden av Franciskus Xaverius-søstrenes hospital. Søstrene påtok seg den finansielle byrden, mens Antoine stod for gjennomføringen. Det ble den første kirke som han bygget.

En ny oppgave ventet ham på Stabekk; dit kom han i januar 1958. Her stod også bygging av en ny kirke på programmet. Men nå måtte maristene av den nederlandske provins sørge for finansieringen, og provinsen var fattig som en lus. Men Antoine var likevel en stor optimist, og kirken – vår Mariakirke – ble ferdig i desember 1960. Han klarte også å få St. Antoniussøstrene, som tidligere

hadde vært på Stabekk, til igjen å engasjere seg i denne menigheten. Et lite aldershjem ble bygget i tilknytning til kirken. Det var derfor meget hyggelig at fire St. Antoniussøstre var til stede ved pater Ivens' begravelse.

Etter to kirker, skulle man tro at nå var det nok med kirkebygging for pater Ivens' vedkommende. Men nei. Antoine likte ikke at mange katolikker som bodde i Bærum den gang, særlig NATO-personell fra Kolsås, drog til messe i Oslo. Dessuten hadde kommunen store utbyggingsplaner i Eikeliområdet. Biskop John W. Gran sørget for gratis tomt. Og så forestod Antoine sin tredje kirkebygging. St. Borromeussøstrene ble engasjert og bygget en barnehage. Denne kirken ble innviet i 1972 og fikk navnet Kristi Freds kirke. Vi levde fortsatt i den kalde krigens tid, og et tilfluktsrom i tilknytning til kirken var påkrevet. Egentlig var det ikke så dumt, for kommunen var beredt til å bygge tilfluktsrommet, mens menigheten fikk lov til å bruke det i fredstid. Også to St. Borromeussøstre deltok i begravelsen den 3. august.

Tiden begynte å nærme seg da Antoine skulle kunne begynne å nyte sitt otium. I 1970-årene hadde han god hjelp av patrene Jacob Boekema og Rory Mulligan og i slutten av 70 også av pater Paul Walsh og pater Muckian. I boken *Født til prest* har han et kapittel om "gartnere i Stabekks vingård". Antoine var selv en god gartner som med mye hengivenhet og kjærlighet arbeidet i menigheten. Han elsket sin hjord – sin menighet.

De siste årene på Stabekk ble ofte harde og vanskelige for ham på grunn av sykdom. Han fikk all hjelp han trengte for at livet skulle bli så lett som mulig for ham. Allikevel mistet han ofte balansen og falt. Selv måtte jeg alltid være forberedt på at han kanskje ikke lenger var i live når jeg stod opp om morgenen eller kom hjem om kvelden. Men det gikk bra. Antoine startet gjerne dagen med en mindre frokost, en dose oksygen og rosenkransbønnen.

Antoine levde ofte i nærheten av døden. Redd for døden var han ikke. Han hadde en dyp og overbevist tro på at han en dag skulle til Faderen, som lever i den Hellig Ånds enhet, ved Kristus, med Kristus og i Kristus.

Jeg vil gjerne takke alle som har hjulpet Antoine i hans ofte skjøre liv: leger, sykepleiere, omsorgshjelpere, venner, familie og medbrødre, som ofte besøkte ham på sykehjemmet.

Requiescat in pace! Han hvile i fred. Amen.

blikk på tiden

Sommeren skulle vært over, men er ennå på hell, en makeløs sol-sommer mange steder her hjemme, men uvær og oversvømmelse av undergangsformat mange andre steder. Her skal det handle om maksvær.

Husker vi voksne den ennå, feriefølelsen, denne nære slekting av barndommens skyfrie «jeg-er-våken-og-det-er-sol»-følelse?

En afrikansk morgenbønn, som falt oss i hende her forleden, gynger i samme leie: *Gud, jeg kaster min livsglede som fugler mot himmelen. Natten er fløyet sin vei, og jeg fryder meg over de første lysstråler. Solen har svidd duggen av gresset og fra hjertene våre. Det som strømmer ut av oss, det som fyller oss denne morgenen, er takk.*

Gud, jeg er glad denne morgenen. Fuglene og englene jubler, og jeg synger også. Altet og våre hjerter er åpne for din nåde. Jeg føler min kropp og takker. Solen brenner mot huden, jeg takker.

Jeg fryder meg, Gud, over skaperverket, ovra at du finnes bak det, at du er der ved siden av oss og foran oss og i oss. Jeg er så glad, så glad, så glad, Herre. Salmene synger om din kjærlighet, profetene forkynner den, for hver dag er et tegn på din nåde.

En slik gladdag skal barnebarn trekkes med opp på til Storsteinen, varden på toppen av «heimefjellet», et fingerpek opp i himmelen, sett nedenfra. For er det ikke fjellets år i år? Det har

selveste FN-bestemt. Dagen har vært varm, men kulper og stryk i bekken svalende, og nå er solen så passe på hell. En langbent veteran med en enda langbentere eldste-søster strener opp og fram, de mindre etter. Minstemann, med til Storsteinen for første gang, er «så sliten» allerede før det begynner å gå riktig oppover, må lures litt med «se soppen der på stien» og «blåkløyken ved steinen der». Så hører hun de andre der fremme i krattskogen og spretter i vei. Små føtter i trav oppetter sauetrålket. Lettbent og glad, med blikket på sti og stein, etterhvert går det rett til vær. Vel gjennom bjerkebeltet setter vi oss og ser oss tilbake. Og en liten nesten-fireåring opplever for første gang dette å være høyt oppe på et sommerfjell, med blinkende vann der nede og små hytteklosser og en tråd av en vei innover vidda til andre fjell og andre og andre... Står en stund andektig og overveldet, traver videre etter en stund, men må stadig snu seg. «Se, nå ser vi ikke setra lenger!»

Vi tar igjen de andre, hviler ved en stein som kunne vært en dinosaur. Og der er en mørk trollputt med myrull rundt, og jamen er det ikke et par nesten modne blåbær, også! Men ikke spis de der, de er rypebær, ikke menneskebær! Herlighet på herlighet.

Men vi skal videre, fortroppen gyver på, med farfar og minsten i hælene. Bakerst farmor og nestminsten, også hun oppad heimfjellet for første gang. Litt tretthet

lures bort, og så er den her, denne storøyde og vide glede som bare fjellet gir. Vi ser og ser utover og utover og vestover mot vann og putter og fjell og mer fjell og snøfjell i solhelling mot himmelranden. «Det bare blinker og blinker og blinker, farmor.»

Veteranene roper fra toppen. Siste kneik, og alle fjellmusene har klart det! Og jamen ligger det ikke en hel verden i den andre retningen også: Fjorden der nede, klossegårdene, mørskkogen på andre siden vannet!

Vi har snublet oss nedover. Det er sengetid og aftenbønn. Og vi snubler litt her også, for vi er så trette, men har det, kjære Gud, så godt, så godt, og takk for alt hva vi har fått; for alt er skapt av deg, å Gud, ved din makt og på ditt bud, luft og lys og sjø og land... sol og luft og vind og sne... alt som er av stort og smått, har du skapt og skapt det godt. «Du glemte fjellet, farmor!» Takk-nemligheten flommer.

Et spørsmål surrer før godsønnen overtar. Fra en bok av teologen og feministen Sara Maitland. *A large enough God* het den, en tittel som lett kunne mistolkes: Det er våre til tider for små og smålige forestillinger om Gud forfatteren ryster i. «Kanskje» undrer hun, «er det første spørsmålet Gud vil stille oss når vi møter ham etter døden: 'Har du frydet deg over mitt skaperverk?'»

UKJ

presse- klipp

SØKER GUD I STILLHETEN
Klosterlivet griper om seg i Norge, skrev Vårt Land nylig i en artikkel med den talende tittel «Klosterboom». Ni katolske klostre er kommet til de siste tolv årene. Også et protestantisk kloster er grunnlagt. Og etter planen skal Norges andre russiskortodokse kloster stå klart i Folldal i Hedmark neste sommer. «Vi har 220 kvinner og 50-60 menn i våre katolske klostre,» opplyser dominikanerinne og statsstipendiat Else-Britt Nilsen. Som kan fortelle at det er et trekk i tiden at de klosterordner som vektlegger et stille, tilbaketrukket liv, har størst fremgang.

Nonner og munk er veteraner i å søke Gud i stillhet. Men også retreatstedene blir stadig flere. Sandmo Retreatsenter i Ottadalen var først ute, i 1954; siden har mange kommet til. Ni av de tretten retreatsentrene i Norge er etablert de siste 15 årene, skriver Vårt Land.

HVOR ER KRITIKKEN?

Seksualitet er blitt salgsvare og som sådan trivialitet, skriver professor Bernt Hagtvet i Aftenposten: «I tenåringsmagasinene fremstilles erotikken som en form for mekanisert idrettsgren, kjemisk fri for poesi, varhet og sanselighet... Denne vulgarise-

ringen av norsk offentlighet har fått pågå altfor lenge uten skikkelig offentlig debatt. Kritikken av vulgariseringen har vært underlig vag. Er det ingen som tør, av frykt for å bli slått i hartkorn med kristelig puritanisme? Det vi ser, er en gjennomseksualisering av samfunnet, kulturradikalismens triste sorti, opprørets uendelige letthet.»

INTET SYNLIG RESULTAT

Jerusalems latinske patriark, Michel Sabbah, og den evangelisk-lutherske pastor Mounib Jounan hadde nylig et møte med Ahmed Yassin, den åndelige leder for den islamistisk-fundamentalistiske Hamas-bevegelsen. De to kristne lederne oppfordret Yassin til å bruke sin innflytelse til å få slutt på de palestinske ekstremistenes selvmordsbombinger, men uten synlig resultat. De kristne kirker i Jerusalem har gjentatt sin tidligere oppfordring om å be for fred i Israel. CIG

HVEM STOPPR MUGABE?

«Zimbabwe har hittil alltid vært selvforsynt med mat, men nå truer hungersnød store områder, stort sett p.g.a. president Mugabes 'jordreformer'. Likevel snakker ingen om 'regimeendringer' i den forbindelse,»

noterer Afrika-eksperten Richard Dowden i The Tablet. «Mugabe arvet en del urettferdig lovverk fra sin forgjenger, men nå later han til å ville kopiere Ian Smith: Heller ødelegge landet enn gi fra seg makten. Smith gav seg imidlertid. Det ser det ikke ut til at Mugabe vil.»

FARVEL TIL HAMMERFEST

«Det ble for mange en vemodig gudstjeneste i St. Mikael's menighet i går. Jesu små søstre forlater byen etter 44 år. Hammerfest er blitt fattigere,» skrev Finnmarks Dagblad den 26. august. «Søster Andrea og søstre Raymonde deltar i sin siste gudstjeneste før de reiser fra byen. Mellom bønn og salmesang var det mange varme ord til de to tro tjenerne.»

I forbindelse med oppbruddet, skriver søstrene i kirkebladet Broen: «Vi reiser herfra den 28. august, med takknemlighet for Herrens godhet i alle disse årene. Vårt fellesskap begynte i Hammerfest i mai 1958. Straks fikk vi arbeid på Findus fabrikk, rengjøringsjobb på sykehuset og som ekspeditrise i butikk. I løpet av disse årene har vi hatt mange venner. Det er tungt å forlate dem. Nå er vi bare to, og vi er blitt pensjonister. Det er for begrenset for å leve et fullt fellesskapsliv. Vi skal bidra med vårt

der vi skal flytte. Vår bønn vil fortsatt være det viktigste i vårt liv.» Sr. Andrea flytter til en kommunitet i Sverige, sr. Raymonde til Jesu små søstre i Oslo.

NEI TIL

NULLTOLERANSE-LINJEN

I USA har ledere for 125 katolske ordensfelleskap enstemmig gått imot den nulltoleranse-linje overfor geistlige sexovergripere som Den amerikanske bispekonferanse vedtok med stort flertall på sitt møte i Dallas før sommeren. Ordensfelleskap er forpliktet til omsorg for sine medlemmer, og selv om et medlem har gjort seg skyldig i seksuelle overgrep, vil vedkommende ikke bli utvist av ordenen: En prest som begår en forbrytelse, «er fremdeles et medlem av familien», heter det i en erklæring fra ordensledernes møte nylig. Erklæringen fordømmer overgriperne og uttrykker sympati med ofrene for seksuelle overgrep fra ordensfolk:

Mens amerikanske legfolk krever rask og effektiv iverksettelse av Denver-retningslinjene og avsettelse av overgripende prester, er prestene på sin side engstelige for at retningslinjene ikke tar nok hensyn til rettsikkerheten og beskyttelse mot falske anklager, som også har forekommet. Dallas-erklæringen, som nå er til vurdering i Roma, sier f. eks. intet om adgangen til å appellere en kjennelse, men slik adgang må sikres, i rettferdighetens navn, sier en amerikansk kirkerettseksper.

THE TABLET

ANKER NAVNESAK

Den Nordisk Katolske Kirke (NKK), som ble registrert som trossamfunn for to år siden, har foreløpig tapt retten til å bruke navnet «katolsk». NKK har imidlertid anket avgjørelsen til Kongen i Statsråd. Den katolske biskopen av Tromsø, Gerhard Goebel, klaget i 2000 til Kirkedepartementet på at NKK var

blitt registrert under dette navnet. Biskopen viser til Trossamfunnslovens § 12 der det bl. a. heter: «Eit trudomssamfunn må ikke nytta namn som kan valde forbyting med andre trudomssamfunn» Goebel fikk i første omgang medhold av departementet, noe NKK påklaget. I et brev av 3. juli i år fastholder Kirke- og kulturdepartementet sitt tidligere avslag. Anken til Kongen i statsråd innebærer at kirkeministeren personlig må engasjere seg i saken. Om dette vil føre til et annet utfall, er vanskelig å si, ifølge Katolsk Informasjonstjeneste.

NKK, som har ca. 100 medlemmer i Norge, ble etablert i

1999 etter forhandlinger med The Polish Catholic Church (PNCC) i USA. Det var PNCC som valgte navn til det norske trossamfunnet, og valget skyldtes ansatsene til nærvær også i Danmark og i Sverige. NKK står under tilsyn av en amerikansk PNCC-biskop.

NKK har bakgrunn i Kirkelig Fornøyelse og i Samråd på Kirkens Grunn, teologisk konservative og høykirkelige fornyelsebevegelser innen Den Norske kirke.

PADRE PIO HELGENKÅRET

40 varmegrader til tross: Rundt 300.000 mennesker hadde samlet seg på Petersplassen da pave

NY HELGEN – ET HÅP FOR GUATEMALA?

Hundretusener fylte gatene den 29. juli da pave Johannes Paul, tydelig sliten etter dagene i Toronto, kom på et 25-timers besøk i Guatemala, for å helgenkåre Mellom-Amerikas første helgen: misjonæren og ordensgrunnleggeren José Betancur, i Latin-Amerikas kjent som Hermano Pedro, broder Pedro. Det var pavens tredje besøk i Guatemala; første gang var i 1983 da borgerkrigen raste som verst og diktatoren Ríos Montt nettopp hadde latt seks opposisjonelle henrette, trass i skarpe protester både fra den lokale kirke og Vatikanet. Besøk nr. to, i 1996, skjedde bare måneder før regjeringen og den venstreorienterte geriljaen undertegnet en fredsavtale som skulle ende den 36 år lange borgerkrigen, en av de grusomste i latinamerikansk historie med 200.000 døde, og – håpet man – innlede arbeidet med å gjøre noe med landets enorme sosiale og etniske problemer. I dag er det lite igjen av optimismen fra 1996: Økonomisk vanstyre og synkende kaffepriser på verdensmarkedet, korrupsjon og økende vold og synkende respekt for menneskeverdet preger dagens Guatemala.

Pavens håp og ønske er at helligkåringen av broder Pedro skal bidra til den fornyelse og besinnelse landet så desperat trenger. Hermano Pedros liv, sa paven til de 350.000 som overvar helgenkåringen, «er en presserende oppfordring til å la nåde og barmhjertighet råde i dagens samfunn hvor så mange trenger en hjelpende hånd». Broder Pedro æres i hele Mellom-Amerika for sin innsats for fattige og syke, og for de mirakler som tilskrives ham. Han ble født i fattige kår på Kanariøyene rundt 1622, reiste 24 år gammel til den nye verden med ønske om å bli prest, men var ikke skolefink nok til å bli ordinert. Da han døde 1667 hadde han, med midler tiggert sammen fra de rike i Guatemala, grunnlagt et sykehus, skoler og herberger for fattige indianere. Ordenen han stiftet, Betlehemsbrødrene og -søstrene, den eneste orden med latinamerikanske røtter, lever ennå: Den kvinnelige gren har ca. 800 medlemmer spredt på en rekke land, den mannlige gren ble oppløst i 1820, men gjenopprettet for 15 år siden.

RM/THE TABLET

Johannes Paul II den 22. juni innlemmet italienske Padre Pio, en enkel kapusiner munk, mystiker og ettersøkt sjelesørger, i kirkens helgenskare. Samtidig erklærte paven den 23. september som Padre Pios dag og «obligatorisk festdag» for hele kirken. Ca. 5 millioner fulgte med på TV under denne 457. helgenkåring under dette pontifikat, et tall som langt overgår samtlige helgenkåringer av alle andre paver opp gjennom historien.

I sin preken nevnte paven kun indirekte de mer 'mirakuløse sider' ved den nye helgen, den eneste prest i kirkehistorien som er blitt merket med Kristi sårmerker, *stigmata*. Padre Pios hellighet «kan ikke forstås uten stadig henvisning til korset», sa paven, og understreket at «bønn og neste-kjærlighet er den mest konkrete syntese av Padre Pios virke», og at det er her utfordringen fremdeles

ligger for oss i dag. Hvert år søker over syv millioner pilegrimer til San Giovanni Rotundo, stedet hvor Padre Pio tilbragte mesteparten av sitt liv; det er flere enn Maria-helligdommen i Lourdes i Frankrike.

THE TABLET

PETERSEMBEDET SETT UTENFRA

I encyklikaen *Ut unum sint* (1995) oppfordret pave Johannes Paul II ikke-katolske kristne til «en tålmodig og broderlig» dialog om utformingen av Petersembedet, altså pavens tjeneste. I et intervju nylig sa kardinal Walter Kasper, president for Det pavelige råd for fremme av kristen enhet, at Vatikanet nå vil offentliggjøre en analyse av de mange forslag fra protestantisk og ortodoks hold. Analysen, som er sendt til alle kirker og fellesskap som har kommet med offisielle reaksjoner på

pavens oppfordring, viser klart «en ny atmosfære, et nytt klima, en ny åpenhet», sier Kasper. «Paven anses ikke lenger som selve Antikrist, og gamle kamp-rop holder heller ikke mer. Det er en viss konvergens, men fremdeles ingen konsens.» Vi er i «første fase» av noe som vil ta lang tid, understreker Kasper. «Det er tydelig at ingen andre kirker ser Petersembedet som del av den guddommelige lov, *iure divino*, men som en menneskelig ordening, selv om noen mener dette embedet kan være både mulig og ønskelig. (–) De fleste, men ikke alle, kan se for seg et fellesskap *cum Petro* – med Peter – men ikke *sub Petro*, under Peter. (–) Kanskje gjelder det å finne en bedre formel.» Diskusjonen nå går på «jurisdiksjon og ufeilbarlighet».

THE TABLET

DEN FØRSTE INDIANER-HELGEN

Statistisk sett, er Mexico med sine hundre millioner innbyggere et helkatolsk land: ni av ti meksikanere er katolikker, i hvert fall i navnet. I det senere år har kristne sekter med sterke økonomiske støttespillere i USA med adskillig fremgang drevet «misjon» i landet. Staten har et noe ambivalent forhold til religionsutøvelse: offentlige prosesjoner er ikke tillatt, ifølge grunnloven, men det legges ingen hindringer i veien for de mange millioner troende som hvert år søker til Maria-valfartstedet «Vår Frue av Guadeloupe».

Pave Johannes Paul IIs første utenlandsreise, i 1979, gikk til Mexico. Nå, i slutten av juli, var han der for femte gang, for å saligkåre to indianere som led martyrdøden i 1700, og helgenkåre Juan Diego, indianeren som, ifølge en beretning fra 1600-tallet, skal ha hatt sett jomfru Maria fire ganger i 1531. Hun etterlot sitt bilde – en kvinne med indianske trekk – på kappen hans, som i dag er å finne i Mexico Citys store basilika, bygget i 1970-årene.

Det hører med til bildet at flere historikere, også ikke-katolske, betviler at Juan Diego virkelig har eksistert, men sikkert er at Vår Frue av Guadeloupe nærmest er et nasjonalt symbol. De fleste meksikanere er 100 prosent «guadelupianere» enten de er troende eller ikke, og det finnes ateister som ærer jomfruen ene og alene fordi hun er indianer. I et hyrdebrev skriver de meksikanske biskopene at helligkåringen av Juan Diego er en oppfordring til det meksikanske samfunn om endelig å anerkjenne indianerbefolkningens rettmessige krav og ikke lenger nedvurdere deres kultur.

RM/THE TABLET

OVERGREP OGSÅ I MEXICO OG I TYSKLAND

Den mexikanske bispekonferanse innrømmet nylig at også meksikanske prester har begått seksuelle overgrep mot mindreårige, men i motsetning til sine nord-amerikanske kolleger, ser de mexikanske biskopene slike saker som noe som kun angår kirken og ikke de sivile myndigheter. To biskoper har tidligere nektet at overgrep forekom, mens en annen kalte problemet minimalt. En representant for biskopene sier at «folk har rett til å få vite sannheten», men at kirken så avgjort ikke vil offentliggjøre noe tallmateriale.

Også i Tyskland er anklager om og tilfeller av presters seksuelle overgrep mot mindreårige blitt kjent i det siste: I seks bispedømmer er prester blitt suspendert mens etterforskning pågår; noen av sakene er over tyve år gamle. Formannen i Den tyske bispekonferanse, kardinal Karl Lehmann, sier det er realistisk å regne med flere saker, men understreker at det ikke er «et massefenomen», og ikke på noen måte kan

sammenlignes med det som er avdekket i USA. Han sier at «vi (biskoper) må vise selvkritikk og spørre oss om vi ikke må vise mer handlekraft på dette området», og anbefaler et felles tysk regelverk for behandlingen av overgrepssaker.

THE TABLET

VERDENSUNGDOMSDAGEN I TORONTO

«La Jesu lys skinne i deres liv! Vent ikke til dere blir eldre med å legge ut på hellighetens vei,»! lød pavens oppfordring ved avslutningen av Verdensungdomsdagene i Toronto i slutten av juli. «Gi videre til alle skjønnheten som ligger i den kontakten med Gud, som gir mening til deres liv. La ingen overgå dere i innsats for rettferdighet og fred, brorskap og solidaritet!» (St. Oav kommer tilbake til Toronto-dagene i først-kommende nr.)

EVIGE LØFTER

Lørdag 31. august avla St. Elisabethsøster M. Faustyna (Justyna) Walczak sine evige løfter. Hun er født i Tychy i Polen 26. juni 1975 og har hatt sitt novisiat i Oslo. Siden 1. september 2001 er hun tilknyttet St. Elisabethsøstrenes kommunitet i Tønsberg, hvor hun fortsatt skal være etter løfteavleggelsen.

Den 7. september 2002 avla Duc Huu Phan evige løfter som legbror i den franske provinsen av oblatfedrenes kongregasjon (O.M.I.) i Lyon. Han er født 19. mars 1972 i Vietnam og kom som flyktning til Kristiansand. For tiden er oblatfedre fra Polen og Sri Lanka aktive som prester i Oslo Katolske Bispedømme. De tilhører oblatfedrenes skandinaviske provins, som ble opprettet i 1995. I alt hører 26 oblatfedre og -brødre til denne provinsen.

Den 23. august avla fr. Arnfinn Haram O.P sine evige ordensløfter i St. Dominikus kirke, Oslo. Fr. Arnfinn er født

25. april 1948 i Ålesund og har tidligere vært prest og prost (Laksevåg) i Den norske kirke. Han konverterte til Den Katolske Kirkes fulle fellesskap påskenatt 1998 og begynte sitt novisiat hos dominikanerne i Strasbourg påfølgende høst. Etter novisiatet har han studert hos dominikanerne i Lille i Frankrike. Fr. Arnfinn er nå tilknyttet St. Dominikus Kloster i Oslo.

St. Olav gratulerer!

OVERLEGE BLIR PREST

Den norske karmelitten Johannes-Maria av Korset – i det sivile liv Per Størksen – ble nylig presteviet i Maria Fredens Dronnings Kirke i klosteret St. Josefs Karmel i Hillerød. Han er utdannet spesiallege og arbeidet i en årrekke som overlege. For 26 år siden konverterte han til den katolske kirke, og trådte for fem år siden inn hos karmelittene i Norraby i Sverige. Sin teologiske utdannelse har han fra jesuittenes «Institut

d'étude theologique» i Brussel. Siden fr. Johannes-Maria har vært gift, måtte paven selv gi tillatelse til prestevigselen. Tre voksne sønner var til stede da deres 61-årige far ble vigslert til katolsk prest av biskop Anders Arborelius, også han karmelitt.

KATOLSK ORIENTERING

HVOR ER «SYDEN»?

«Syden er eit begrep som eg enno ikke trur Norsk Språkråd har definert,» sier den kjente Alvdalskribenten Ola Jonsmoen. «Geografane ville bli i undring om dei fann hva folk legg i ordet. Det omfattar Frankrike, Italia, Portugal og Spania med tilliggande øyer. Det omfattar Thailand og Australia, Karibia og Mallorca.

Men vi treng kanskje ikke vere meir presise i feriasamheng. La Syden vere alle stader i verda der det finst sol! ... på godversdagar ligg Syden på solsida av huset, tre meter frå kjøkkendøra.»

HAMAR ARBEIDERBLAD

PAVEN I POLEN: INGEN «SENTIMENTAL JOURNEY»

Begeistring og vemod preget pave Johannes Paul IIs niende besøk i hjemlandet, et besøk begrenset til Krakow og omegn, hans barndom egn og byen hvor han var erkebiskop før han i 1978 ble valgt til pave. Paven var tydelig rørt over jubelen fra de mellom 2 og 3 millioner menneskene som hadde samlet seg til avskjedsmessene i Krakows Bloni-park. Men allerede ved ankomsten gjorde han det klart at reisen ikke hadde noe med nostalgi å gjøre: Hovedhensikten var innvielsen av en ny kirke i Krakow, innviet til Den guddommelige nåde, en helligdom han håper vil bli «et verdenssenter for hengivenhet til den nådige Kristus». Mottoet for reisen var da også «Gud, rik på nåde». Tiden er inne, sa paven før han forlot landet, for budskapet om den guddommelige nåde til å fylle hjertene med håp og bli den gnist som tenner en ny sivilisasjon: kjærlighetens sivilisasjon». Bare en slik sivilisasjon kan motstå presset fra «den høyrostedede propagandaen for en liberalisme og frihet uten sannhet og ansvar», en klar fordømmelse – og ikke den første – av visse sider ved de vestlige samfunn.

Spekulasjoner om at paven har tenkt å trekke seg tilbake, ble nok en gang, gjort grundig til skamme: «Vil dere at jeg skal deserte fra Roma?» var pavens svar på taktfaste «bli her, bli her» fra menneskemassen rundt flyplassen. «Kanskje vi ses ved neste korsvei?»

RM

DE VIKTIGSTE REISER

Det var en munter forfatter, filosof og livskunstner, Arne Næss (90), som åpnet den internasjonale litteraturfestivalen i Molde, lød NTB-meldingen om Bjørnson-festivalen i august. «Reisen» var årets festivaltema i rosenes by, og Næss grep begjærlig tak i de to viktigste reisene han hadde vært med på: reisen gjennom livet og reisen i fantasien.

«Statistisk sentralbyrå har gitt meg to år igjen å leve,» sa Næss, «og om det da ikke er mer igjen av livets reise, vet jeg ikke. Som oftest kommer man jo hjem når en reise er slutt.»

ANGOLA:**SULTEDØD TRUER**

«De som ankommer ernærings-senteret, er i en elendig forfatning,» skriver lege Siri Foss i et nyhetsbrev fra Leger uten grenser. Hun arbeider i Camacupa i Angola, i et område hvor det er 11 flyktningeleirer med 60.000 fordrevne. «Vi er tre frivillige og et stort antall angolnere som har ansvaret for et ernærings-senter med 450 pasienter. Antallet underernærte som kommer, øker hver eneste dag. Folk dør i armene på oss.»

Hun har ikke tall på hvor mange utmagrede barn hun har forsøkt å hjelpe fra sultedøden i den siste tiden. For å redde et alvorlig underernært barn trengs ikke avansert utstyr eller dyre medisiner. Siri Foss kan fortelle at «det tar i gjennomsnitt en måned fra barna kommer inn til de er på beina igjen. Barna bæres ofte hit fordi de er for svake til å gå.»

NY NORSK**VATIKANAMBASSADØR**

Fra statsråd på Oslo Slott 6. september: Sendemann i Bern, Helga Hernes, utnevnes (-) til sendemann ved Den Hellige Stol med rang som ambassadør.

Sr. Gudulina in memoriam

Født: 25. april 1911 i Laren, Nederland

Død: 14. juli i Ryckholt, Nederland

Begravet: 18 juli 2002 i Ryckholt, Nederland

Carl Borromeussøster Gudulina (Maria Fokker) var født og oppvokst i Nederland, men tilbrakte ca. 51 år i Norge, et land hun kom til å elske høyt. I de første årene hjalp hun til der det trengtes; da sr. Sunniva i 1941 startet barnehage på Hamar, var sr. Gudulina den rette medhjelper, hun elsket barn. Senere arbeidet hun i den nye barnehagen i Kristiansund og vant også der alles hjerter. Hun utstrålte godhet, var from og munter. På sin enkle måte brakte hun sin egen fromhet til barna og lærte dem respekt og kjærlighet til naturen. Hun var fredsommelig, og ved konflikter var det hun som alltid stiftet fred.

Etter sitt 50-årsjubileum som søster i 1979, ønsket sr. Gudulina seg tilbake til Nederland, men så besluttet kongregasjonen å opprette en ny kommunitet i Moss, og hun flyttet villig dit. Her virket hun i syv år: gikk på hjemmebesøk, gav religionsundervisning til barna og hadde svært god kontakt med mange mennesker, også mange protestanter. Hun deltok gjerne på deres bibelkvelder.

Det var oppfyllelsen av en drøm da hun fikk være med å stifte en mer kontemplativ kommunitet i Leut i Belgia. Her fikk hun noen fine år, men da helsen sviktet, måtte hun flytte til Ryckholt i Nederland for å få den nødvendige pleie. Hun levde tilbaketrasket i meditasjon og bønn, men forsømte aldri fellesbønnen i kapellet og var alltid å finne med en rosenkrans. Og det var ikke en klosterfest uten at sr. Gudulina gledet søstrene med en sang, et dikt eller et lite foredrag! Hun levde intenst, selv om hun hadde sine lidelser å bære; derfor kom hennes sykdom og død så uventet. Da hun ble klar over at helbredelse ikke var mulig, gav hun seg uten videre over i Herrens hender. I våre øyne er det lengselen etter ham som forkortet hennes livs dager. Det var ikke en oppgave, men en gave å få være sammen med henne de siste dagene.

Sr. Gudulina, vi kan bare si takk for hvem du var. Gå i forbønn for din familie, for misjonen og alle mennesker i Norge. Hvil i fred!

(Minneordene er en redigert utgave av families og medsøstres ord ved begravelsen.)

Legfransiskanerne i Oslo og Lillestrøm inviterer til «Åpen Dag»

i St. Hallvard kirke 9. november 2002 med tema

DEN FRANSISKANSKE GLEDE

Dagen starter med messe kl. 10.00 og fortsetter med bl.a.

foredrag,

tidebønnen Non, meditasjon. Ta med matpakke til felles matfat.

Avslutning ca. kl. 14.30.

Vi ønsker alle velkommen til å bli kjent med fransiskansk spiritualitet og med Legfransiskanerne.

Vi ønsker Fred og Alt Godt

liturgisk kalender

SEPTEMBER

- Tir 24 Ordsp 21, 1-6. 10-13; Luk 8, 19-21
 Ons 25 Ordsp 30, 5-9; Luk 9, 1-6
 Tor 26 (De hellige Kosmas og Damian) (Valgfrie minnedagslesninger) Fork 1, 2-11; Luk 9, 7-9
 Fre 27 Den hellige Vincent av Paul. Fork 3, 1-11; Luk 9, 18-22
 Lør 28 (Den hellige Venceslas) (Den hellige Lorenzo

Ruiz og hans ledsagere) Fork 11, 9-12, 8; Luk 9, 43b-45
 Tidebønn for uke 2

- SØN 29 26. SØNDAG I DET ALM. KIRKEÅR. Esek 18, 25-28; Fil 2, 1-11 (eller 1-5); Matt 21, 28-32
 Man 30 Den hellige Hieronymus. Job 1, 6-22; Luk 9, 46-50

Fre 11 Gal 3, 7-14; Luk 11, 15-26
 Lør 12 Gal 3, 22-29; Luk 11, 27-28
 Tidebønn for uke 4

- SØN 13 28. SØNDAG I DET ALM. KIRKEÅR. Jes 25, 6-10a; Fil 4, 12-14.19-20; Matt 22, 1-14 (eller 1-10)
 Man 14 (Den hellige Callistus I) Gal 4, 22-24.26-27.31-5, 1; Luk 11, 29-32
 Tir 15 Den hellige Teresa av Avila. (Valgfrie minnedagslesninger Gal 5, 1-6; Luk 11, 37-41

Ons 16 (Den hellige Hedvig) (Den hellige Margrete Maria Alacoque) Gal 5, 18-25; Luk 11, 42-26

Tor 17 Den hellige Ignatius av Antiokia. (Valgfrie minnedagslesninger) Ef 1, 1-10; Luk 11, 47-54

Fre 18 Den hellige Lukas, evangelist. 2 Tim 4, 10-17b; Luk 10, 1-9

Lør 19 (De hellige Johannes av Brebeuf, Isaak Jogues og deres ledsagere) (Den hellige Paul av korset). Ef 1, 15-23; Luk 12, 8-12
 Tidebønn for uke 1

SØN 20 29. SØNDAG I DET ALM. KIRKEÅR. Jes 45, 1.4-6; 1 Tess 1, 1-5b; Matt 22, 15-21

Man 21 Ef 2, 1-10; Luk 12, 13-21

Tir 22 Ef 2, 12-22; Luk 12, 35-38

Ons 23 (Den hellige Johannes av Capestrano) Ef 3, 2-12; Luk 12, 39-48

Tor 24 (Den hellige Antonius Claret) Ef 3, 14-21; Luk 12, 49-53

OKTOBER

Tir 1 Den hellige Terese av Jesusbarnet. (Valgfrie minnedagslesninger) Job 3, 1-3. 11-17. 20-23; Luk 9, 51-56

Ons 2 De hellige verneengler. 2 Mos 23, 20-23; Matt 18, 1-5.10

Tor 3 Job 19, 21-27; Luk 10, 1-12

Fre 4 Den hellige Frans av Assisi. Job 38, 1.12-21 og 40, 3-5; Luk 10, 13-16

Lør 5 Job 42, 1-3.5-6.12-17; Luk 10, 17-24
 Tidebønn for uke 3

SØN 6 27. SØNDAG I DET ALM. KIRKEÅR. Jes 5, 1-7; 2 Fil 4, 6-9; Matt 21, 33-43

Man 7 Vår Fru av Rosenkransen. Apg 1, 12-14; Lk 1, 26-38

Tir 8 Gal 1, 13-24; Luk 10, 38-42

Ons 9 (Den hellige Dionysius og hans ledsagere) (Den hellige Johannes Leonard) Gal 2, 1-2. 7-14; Luk 11, 1-4

Tor 10 Gal 3, 1-5; Luk 11, 5-13

Pavens bønneintensjoner i oktober

At kateketene støttes av menighetens bønn og aktive innsats i arbeidet for ny-evangeliseringen.

At misjonærer og prester, ordens- og legfolk modig må forkynne Kristi kjærlighet til de fattige.

i november

At ensomme enker og enkemenn må finne oppmuntring og støtte i det kristne fellesskap.

At legfolk må bidra aktivt til å spre evangeliet via mediene.

Fre 25	Ef 4, 1-6; Luk 12, 54-59	(Den egentlige Allehelgensdag.)	2, 1-4; Luk 14, 12-14
Lør 26	Ef 4, 7-16; Luk 13, 1-9 Tidebønn for uke 2	Lør 2	Allesejlers dag. 2 Makk 12, 43-46; Rom 8, 31-35; 37-39; Joh 14, 1-6 - eller Visd 3, 1-9; Rom 6, 3-9; Matt 25, 31-46 - eller Jes 25, 6.7-9; I Kor 15, 20-24. 25-28 eller Rom 5, 5-11; Joh 11, 17-27 eller Matt 11, 25-30
SØN 27	30. SØNDAG I DET ALM. KIRKEÅR. 2 Mos 22, 20-26; I Tess 1, 5c-10; Matt 22, 34-40.	SØN 3	ALLEHELGENSDAG. Åp 7, 2-4.9-14; I Joh 3, 1-3; Matt 5, 1-12a
Man 28	Hellige Simon og Judas, apostler. Ef 2, 19-22; Luk 6, 12-19	Man 4	Den hellige Karl Borromeus. (Valgfrie minnedagslesninger) Fil
Tir 29	Ef 5, 21-33; Luk 13, 18-21		Man 11
On 30	Ef 6, 1-9; Luk 13, 22-30		Den hellige Martin av Tours. Tit 1, 1-9; Luk 17, 1-6
To 31	Ef 6, 10-20; Luk 13, 31-35		
NOVEMBER			
Fre 1	Fil 1, 1-11; Luk 14, 1-6.		

Stiftelse av «Vi er kirke» i Norge

Som St. Olavs lesere kjenner til (cf. St. Olav nr. 5-02) har det en tid vært arbeidet med en norsk gren av det internasjonale nettverket «Vi er kirke», en katolsk fornyelsesbevegelse som arbeider for å videreføre tankene og verdiene fra Det 2. Vatikankonsil og skape et forum for åpen, likeverdig dialog i kirken.

Nå innbyr interimstyret til stiftelsesmøte på 40-årsdagen for åpningen av konsilet. Møtet holdes: torsdag 10. oktober kl. 19.00 i Menighetslokalet i St. Hallvard kirke, Enerhauggt. 4, Oslo.

I forkant av stiftelsesmøtet vil seniorjournalist Baby Johannessen holde foredrag – åpent for alle – om konsilet og utviklingen i kirken de siste 40 år:

«Det 2. Vatikankonsil – en 40-års påminnelse.»

For kontakt: vierkirke@yahoo.no eller Aamund Vik (leder for interimstyret), Falsens gate 27b, 0556 Oslo.

Livskvalitet

Seminar på Det teologiske Menighetsfakultet lørdag 26. oktober 2002, kl. 09.00-16.00.

Arrangører: Norges kristelige legeförening og Det teologiske Menighetsfakultet.
Kurskomité: Kjellaug Andersen (tlf. 63 88 48 51), Hans Olav Gilje (tlf. 22 62 19 62), Jan-Bjørn Osnes (tlf. 22 61 32 86).

Målgruppe: Leger, prester, helsepersonell, studenter, andre omsorgsengasjerte.

Innhold: Livskvalitet - hva er det? v. Nina Karin Monsen
Livskvalitet som medisinsk og helsepolitisk begrep. v. Magne Roland
Livskvalitet fra teologisk synsvinkel. v. Svein Olav Torbjørnsen
Individuell livskvalitet - på grunn av eller på tross av?
v. Per Arne Dahl og Øivind Ekeberg
Bedre livskvaliteten for oss selv og andre? v. Grethe Hummel

Påmelding til: NKLF v. Jørund Asle Holme, Kurlandslia 8, 2006 Løvenstad

Påmeldingsfrist: 1. oktober 2002

Kursavgift: kr. 350, studenter kr. 100, lunsj og kaffe/te inkludert. Konto nr. 0530.02.35184

Kl. 18 inviteres deltakerne til den berømte greske tragedien Medea (A- hva bor i hennes stolte sinn som ingen krenket har som han -≡) av Evripides på Nasjonalteaterets amfiscene samt til etterfølgende middag på en restaurant. Gi beskjed på giro om det ønskes teaterbilletter (bindende, betales på seminaret) og/eller restaurant.

REDAKSJON: Unni Klepper, Joynt (ansvarshavende redaktør),
Olav Egil Aune, May-Lisbeth Myrhaug, Brynjulv Norheim

FASTE MEDARBEIDERE: Bernt Eidsvig, Liv Greni, Gunnel Vallquist

REDAKSJONSRÅD: Liv Blikrud, Petter Bruce, Tove Bull,
Arne Fjeld o.p, Nils Heyerdahl, Ingrid Joys, Susanne Kjekshus Koch,
Pål Kolstø, Egil Mogstad, Else-Britt Nilsen o.p.

REDAKSJONENS ADRESSE: Akersveien 16, 0177 Oslo. Tlf.: 23 21 95 48 (redaksjonen)/
23 21 95 00 (ekspedisjon og adresseforandring). Fax.: 23 21 95 43. E-post: tidskrifter@katolsk.no

ABONNEMENT: Årsabonnement kr. 220,- (Norge)/ kr. 230,- (øvrige europeiske land)/
kr. 250,- (andre verdensdeler). Bankgiro: 6022.20.13073

Design: Roger Jensen. Trykk: Viking Grafisk Digital AS

ISSN 0802-6726

**ST
OLAV**

BOKHANDEL AS

AKERSVEIEN 14, 0177 OSLO
TLF. 23219555 FAX. 22360263

NYHETER:

"BIBELSK NAVNEBOK" viser hvordan Magdalene og Johanna har blitt til
Mali og Hanne, og følger sporene fra Peter og Paulus til Per og Pål.
Det Norske Bibelselskap, ib. kr 185,

INGE EIDSVÅG – "NÅR LIVET KASTER SKYGGER"

Refleksjoner om mening, omsorg og trøst. En bok om sjelesorg i livets
vanskeligste situasjoner som ikke tar utgangspunkt i en religion eller et livssyn.
Cappelen, ib. kr 298,-

ELSE MARIE KJERKEGAARD – "VEJEN VI GÅR"

Tolv kvinner om deres åndelige praksis"
En stadig voksende gruppe mennesker merker behovet for den dype mening
med livet som troen kan gi. Men hva er det vi tror på, og hvorfor? I "Veien vi
går" har E. M. Kjerkegaard intervjuet en rekke danske kvinner om hvordan
deres tro er oppstått og hvordan de utøver sin religion i hverdagen. Ulike
religioner er representert.
Borgen, hft. kr 240,-

BØKER SOM VENTES I SEPTEMBER:

WILFRID STINISSEN – "LENGER INN I BØNNENS LANDSKAP"

Luther Forlag, ib. kr 198,-

HENRY NOUWEN – "LA MIN SORG BLI VENDT TIL DANS"

Om å mestre håpets trinn når en har det vondt.
Luther Forlag, ib. kr 198,-

ÅPNINGSTIDER: 10.00 – 17.00 Lørdag: 10.00 – 14.00

E-post: bokhandel@katolsk.no

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Geografi og sang

Man kan si at den vestlige bevissthet
engang ble rissa i stein.
Men når støvet samler seg,
er det ikke en forskyvning eller en forandring.
Det er bare restene av østlig sang,
og en formel for død som har forandra det ubevisste.
Og hører du den, bør du vite at
hverken hørselen eller pusten er automatisert,
men at det finnes en begynnelse og en sammenheng
som er truende detaljert og geografisk.
Og avmerker du den, er det ikke tida
eller stedet som sier noe om formen for bevissthet,
men loven om skriftens variasjon
og tilfeldighetenes orden.

Fra diktsamlingen *Sannheten og andre konstruksjoner*
av Nils Chr. Moe Repstad (Kolon forlag 2002)